

Acrocephalus

52

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovalec, lay out), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography) Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor), Rudolf Tekavčič (tehnični urednik, technical editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
tisk print	Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, Gregorčičeva 25 a
cena	5 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM
naklada	500 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/262 017
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/575 732
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/858 888
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor executive board	Andrej Bibič, Franc Bračko, Luka Božič, Tatjana Čelik, Izток Geister, Tomaž Jančar, Franc Janžekovič, Primož Kmecl, Bojan Marčeta, dr. Sergej D. Matvejev (častni član), Borut Mozetič, Miro Perušek, Dare Šere, Peter Trontelj, Milan Vogrin, dr. Andrej Župančič (častni član)
letna članarina	20 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	No. 50100-620-133 7383-99885/0

Uvodnik

Leading article

DOPPS ima do sokolarjenja kot oblike lova s sokoli, orli in kragulji odklonilno stališče. Skupščina društva je 21. 3. 1992 v Mariboru sprejela dopolnila k statutu, po katerih nenadzorovano in nelegalno zadrževanje ujed v ujetništvu, trgovanje z živimi in mrtvimi osebkami ter njihovimi jajci pa tudi sokolarjenje kot oblika lova ni združljivo s članstvom v DOPPS.

Poskuse legalizacije sokolarjenja v Sloveniji najostreje zavračam z naslednjo utemeljitvijo:

– Zadrževanje ujed v ujetništvu, pobiranje njihovih jajc in mladičev je kaznivo na podlagi prvega odstavka 74. člena zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Uradni list SRS, št. 25/76 in 29/86). Obstajajo sum in tudi dokazi, da so posamezniki nelegalno in protizakonito zadrževali ujede v ujetništvu in z njimi tudi lovili divje živali.

– Ugovori »lastnikov« ujed, da je v nekaterih evropskih državah sokolarjenje dovoljeno, ni opravičilo za njihovo nelegalno dejavnost pri nas. V nekaterih državah je sicer res možno legalno imeti v lasti ujede, vendar gre izključno za ujede iz umetne vzreje in to pod strogim nadzorom uradnih institucij. Posamezne ptice imajo ustrezno potrebno dokumentacijo. Legalizacija je ukrep učinkovite evidence in nadzora ujed v ujetništvu v deželah, kjer je sokolarjenje tradicionalno in množično. Uvoz in posedovanje ujed, tudi če imajo potrebno dokumentacijo o izvoru, v Sloveniji zakonsko ni dovoljen. »Lastniki« ujed v Sloveniji, ki se sklicujejo na legalen nakup, so kršili obstoječi zakon in morajo tako izgubiti zaupanje nadzornih strokovnih organov. Tudi inšpekcijska služba se je izkazala za neučinkovito, tako da je upravičena bojazen pred nadaljevanjem podobnih kršitev zakona.

– Sklicevanje na možnost vzgoje ujed (predvsem sokolov) za ponovno naselitev na področjih, kjer je zaradi množične uporabe strupov (DDT in podobni) izginil, v Sloveniji ne more biti argument za legalizacijo sokolarjenja. Projekti ponovnih naselitev, kakršni so potekali v nekaterih zahodnih državah, pri nas ne pridejo v poštev, saj ugotavljamo, da imamo v Sloveniji še kar zdravo populacijo sokola selca, ki pa ga ogroža dosedanji lov na kragulja in skobca (pri lovcih je poznavanje ujed pomanjkljivo) in nevarnost nelegalnega pobiranja jajc ter mladičev iz gnezd za potrebe sokolarjenja. Poleg prekupčevanja z ujedami, ki imajo potrdilo o izvoru, se širi tudi črni trg z ropanjem gnezd.

– Dejstvo, da so sokolarji, ki so usposobljeni za gojitev ujed, lahko koristni pri zdravljenju in rehabilitaciji najdenih poškodovanih ali ranjenih ujed, ne more biti v prid legalizaciji sokolarjenja. Okrevališča za poškodovane živali, kakršna poznajo na zahodu, so v varstvu veterinarske stroke in v ta namen dobro opremljena in tudi usposobljena. Eksperimentiranje z ogroženimi vrstami ujed ne sme biti dopuščeno amaterskim ljubiteljem sokolarjenja.

– Prizadevanja imetnikov ujed v konfinaciji, ki poskušajo svoje početje prikazati pod krinko znanstvenih, rehabilitacijskih in naselitvenih programov, so v prvi vrsti usmerjena v oživiljanje pri nas izumrle oblike plemškega lova divjih živali – SOKOLARJENJA! Lov s sokoli, orli in kragulji v prosti naravi pomeni neselektiven lov na ptice in sesalce, med katerimi so potencialen plen tudi mnoge ogrožene in z zakonom zavarovane vrste.

– Dopuščena naj bo možnost gojitve ujed v posameznih izjemnih primerih pod strogim strokovnim nadzorstvom, z dovoljenjem ustreznega ministrstva in naravovarstvene službe, za vsak primer posebej. Zakonska legalizacija sokolarjenja ni sprejemljiva, saj dopušča popularizacijo dejavnosti, ki se v Sloveniji ŠE NI pretirano razmahnila in za nadzor katere porabijo naravovarstvene službe v nekaterih evropskih državah veliko dela in časa.

Slavko Polak

Ptiči hrastovega pragozda in bližnje okolice v Krakovskem gozdu

The birds of oak virgin forests and the immediate surroundings in Krakovian Forest

Janez GREGORI

1. UVOD

Krakovski gozd je nižinski gozd ob reki Krki pri Kostanjevici na Krškem polju. Je del subpanonskega območja, z raznimi favnističnimi značilnostmi, tudi ptiči.

O ptičih Krakovskega gozda je, kolikor mi je znano, objavljenega malo: favnistični pregled, ki omenja 30 vrst (Gregori 1975), kasneje pa še krajši prispevek (Smerdu 1983/84) in dve notici (Smerdu 1981, Jančar 1991). Na ornitološki pomen Krakovskega gozda opozarja tudi Enciklopedija Slovenije (Gregori 1991). V omenjenih prispevkih so navedeni favnistični podatki za zavarovani del z najbližjo okolico, le zadnji omenja tudi Trstenik.

2. OPIS OBRAVNAVANEGA PREDELA

Krakovski gozd je okoli 7000 ha velik gozdni kompleks, ki predstavlja najbolj zahodni del nekoč velikanskih površin slavonskega dobovega gozda v Posavju in Podonavju. V osrčju tega gozda je 40,5 ha velik zavarovani del, ki ima ohranjene pragozdne značilnosti in je bil 1952. leta izločen iz gospodarjenja. Ta nižinski gozdni rezervat leži na nadmorski višini 150 do 161 m. Od drevesnih vrst v njem prevladujejo orjaški stoletni hrasti dobi in beli gabri, podrast pa je večinoma slabo razvita. Fitocenološko spada gozdni rezervat v združbo

gabra in evropske gomoljščice, *Pseudostellario-Carpinetum*, ter doba in evropske gomoljščice, *Pseudostellario-Quercetum* (Accetto 1974).

Gozd zunaj rezervata je gospodarsko izkoriščen, kar je videti tudi po drobnejših drevesih. Vrste drevja pa so enake kot v rezervatnem delu, prevladujeta dob in gaber. Ponekod so kot primes še posamezne smreke in jelke.

Krakovski gozd leži na slabo prepustnih tleh, zato se ob padavinah voda dolgo zadržuje na površju. V niže ležečih predelih, kjer se voda ne umakne, se je razvilo močvirje. Tako močvirje je Trstenik, na vzhodnem delu gozda. Preraščajo ga razni šaši, na manjših površinah ob robu so trstišča, na mestih, kjer je podlaga nekoliko višja, pa raste grmovje in posamezno drevje, predvsem jelše in vrbe. Ob Trsteniku je manjši travnik, na njem pa stavba (omenjam jo zato, ker je pogoj za prisotnost nekaterih vrst ptičev) in nekaj obdelovalnega polja.

3. METODA DELA

V tem prispevku navajam ptiče v zavarovanem delu Krakovskega gozda in v gozdu bližnje okolice ter ptiče v Trsteniku z okolico. V nadaljnjem besedilu za zavarovani del dosledno uporabljam izraz pragozd.

Po letu 1974 sem večkrat zahajal v Krakovski gozd, temeljitejše zapise sem opravil v naslednjih dnevih: 20. 6. 1974, 18. 4. 1975, 7. 5. 1976, 18. 1. 1977, 27. 4. 1977, 4. 3. 1976, 31. 3. 1976, 4. 4. 1979, 14. 6. 1984, 5. 4. 1985 ter 20. 6. 1990.

Poleg favnističnih zapisov sem v gozdu skušal ugotavljati tudi številčnost posameznih vrst ptičev. Podatke sem zbiral po metodi t. i. transekta. Ob počasni hoji skozi gozd in krajših postankih sem zapisoval osebke na obeh straneh ob poti in po oceni zapisoval njihovo oddaljenost od poti (Emlen 1971). Vsak pojoči samec ali samec z izrazitim izražanjem območnosti, je obravnavan kot par. Popisi so bili opravljeni v ugodnem vremenu v jutranjih urah. V zavarovanem delu mi je uspelo narediti štiri popise v dolžini 2 km, v okoliškem gozdu pa 3 popise po 2 km. Podrobnejši podatki popisov so v bazi podatkov Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

Za transekte, opravljene 18. 4. 1975, podajam samo kvalitativne podatke, to je prisotnost vrst, ker kvantitativnih nisem zapisoval dosledno. Za druge transekte podajam stopnjo dominance (D%) za posamezno vrsto ($D = n \times 100 : N$, pri čemer je n ugotovljeno število osebkov določene vrste, N pa število osebkov vseh ugotovljenih vrst ptičev). Poudarjam, da je dobljena vrednost za stopnjo dominantnosti zgolj okvirna, saj število osebkov ni ovrednoteno glede na različno odkrivnost vrst (glasnost petja, plahost, aktivnost petja).

Za Trstenik in okolico sem zbiral podatke ob raznih obiskih, prav tako tudi podatke za zimski čas in prelet.

4. REZULTATI

Pregled prisotnosti in stopnje dominance posameznih vrst v pragozdnem

delu in v gozdu neposredno ob njem podajam v tabeli 1.

Podatke sem zbiral ob omenjenih dvokilometrskih popisih, pod optimalnimi pogoji.

Podatki za Trstenik in okolico ter za vrste na preletu in prezimovanju so navedeni v sistematskem delu.

Spisek vrst, ugotovljenih v gozdnem rezervatu in bližnji sosesčini, dopolnimo še s podatki iz literature. Tu sta bila opazovana še orel belorepec (*Haliaeetus albicilla*) (Gregori 1975) ter pikasti martinec (*Tringa ochropus*) (Jančar 1991).

5. SISTEMATSKI DEL

Nycticorax nycticorax – kvakač. 6. 5. 1976 zvečer letel čez pragozdni del.

Ardea cinerea – siva čaplja. 20. 6. 1990, 1 nad Trstenikom.

Ciconia nigra – črna štoklja. Prvič je bila ugotovljena tu na gnezdenju leta 1974, po mnenju gozdarjev pa so v gozdu gnezdili trije pari že 12–15 let prej, tj. od okoli leta 1960 (Gregori 1975). Na gnezdenju je bila opazovana še leta 1984 (Smerdu 1983/84). Spomladi tega leta je bilo staro gnezdo zaradi snega nagnjeno in zapuščeno, nedaleč od njega pa je bilo v rogovili visokega doba narejeno novo. Sam sem jo zadnjič videl v tem predelu 5. 4. 1985.

Pernis apivorus – sršenar. 20. 6. 1990 krožil nad poseko ob Trsteniku, kasneje se mu je pridružil še eden.

Haliaeetus albicilla – orel belorepec. 20. 6. 1974 mlad osebek na preletu (Gregori 1975).

Accipiter gentilis – kragulj. 4. 3. 1976 in 5. 4. 1985 v pragozdu, 31. 3. 1976 letel čez pragozd.

Buteo buteo – navadna kanja.

Aquila pomarina – mali klinkač. Tu

je bilo edino poznano gnezdo v Sloveniji. Gnezdil je leta 1976 in sicer na visokem dobu blizu gnezda črnih štorkelej. Rado Smerdu ga je na gnezdu večkrat posnel na filmski trak in vse je kazalo, da gre za velikega klinkača (Smerdu 1981). Dr. Andrej O. Župančič ga je snemal na gnezdu leta 1980 in posnel tudi oglašanje. Filmski posnetki kot tudi sonogram govorijo, da je šlo za malega klinkača. Sam sem ga videl zadnjič 26. 4. 1977, ko je krožil nad gozdom in strmo pikiral.

Aquila heliaca – kraljevi orel. Ko smo s Stanetom Peterlinom in Radom Smerdujem 31. 3. 1976 prispeli iz pragozda na rob Trstenika, smo na suhem drevesu sredi močvirja zagledali veliko ujedo orlove velikosti. Ko je zletela, je še nekajkrat nizko zaokrožila, tako da je bilo jasno videti svetlo liso vzdolž ramen, kakršno ima edino kraljevi orel (*Aquila heliaca*). Ko sta se Nada in Rado Smerdu zadrževala 15. 5. istega leta v Malencih, sta opazovala prav takega orla. Morda je šlo za istega ptiča.

Perdix perdix – poljska jerebica. 4. 3. 1976 sta 2 zleteli na polju pri Trsteniku.

Vanellus vanellus – priba. 4. 3. 1976 jih je 19 letelo čez Trstenik.

Tringa ochropus – pikasti martinec. 16. 3. 1991 (Jančar 1991).

Columba oenas – golob duplar.

Columba palumbus – golob grivar. 5. 4. 1985 par letel čez Trstenik.

Streptopelia turtur – divja grlica.

Cuculus canorus – kukavica.

Strix aluco – lesna sova. 6. 5. 1976 zvečer 2 oglašali.

Strix uralensis – kozača. Prvič sem jo tod videl 31. 3. 1976, in sicer je sedela na dobo kakih 10 m visoko, detli in brglezi v okolici pa so se svarilno oglašali. Z Radom Smerdujem sva poslušala dve 6. 5. 1976 zvečer. Jančar (1991) se je srečal z njo 16. 3. 1991.

Upupa epops – smrdokavra. 7. 5. 1976 ob pragozdu.

Picus canus – siva žolna.

Picus viridis – zelena žolna. 6. 5. 1976 ob pragozdu, 18. 4. 1985 v pragozdu.

Dryocopus martius – črna žolna. 4. 3. 1976 se je oglašala z obema značilnima glasovoma. Gozdar Hrvoje Oršanič je potrdil gnezdenje črne žolne v pragozdu, kjer je dobil gnezdo.

Dendrocopos major – veliki detel.

Dendrocopos medius – srednji detel.

Dendrocopos minor – mali detel. 4. 3. 1976 ob Trsteniku; 31. 3. 1976 v pragozdu.

Anthus trivialis – drevesna cipa.

Motacilla alba – bela pastirica. 5. 6. 1984 in 19. 6. 1990 ob Trsteniku.

Troglodytes troglodytes – stržek.

Prunella modularis – siva pevka. 4. 3. 1976 ob pragozdu.

Erithacus rubecula – taščica.

Turdus merula – kos.

Turdus pilaris – brinovka. 4. 3. 1976 jata v pragozdu.

Turdus philomelos – cikovt.

Turdus viscivorus – carar. 5. 4. 1985 v pragozdu.

Locustella fluviatilis – rečni cvrčalec. 5. 6. 1984 so 3 peli v Trsteniku, 19. 6. 1990 sta pela tam dva, naslednji dan pa trije.

Locustella luscinioides – trstni cvrčalec. 20. 6. 1974 intenzivno pel v Trsteniku, opazoval sem ga z razdalje štiri do pet metrov.

Acrocephalus palustris – močvirska trstnica. 5. 6. 1984 pela v Trsteniku, tam tudi 19. 6. 1990.

Sylvia communis – rjava penica. 5. 6. 1984 pela v Trsteniku, 20. 6. 1990 so bile tam tri pojoče.

Sylvia atricapilla – črnoglavka.

Phylloscopus sibilatrix – grmovščica.

Phylloscopus collybita – vrbja listnica.

Phylloscopus trochilus – kovaček.

Regulus regulus – rumenoglavi kraljiček. 4. 3. 1976 so bili 4 na jelki blizu Trstenika, eden je pel.

Regulus ignicapillus – rdečeglavi kraljiček. 4. 3. 1976 sem jih videl 5 ob Trsteniku in 3 v pragozdu.

Muscicapa striata – sivi muhar.

Ficedula albicollis – belovrati muhar.

Aegithalos caudatus – sinica dolgorepka. 31. 3. 1976 jata v pragozdu, 2 z belo glavo.

Parus palustris – vrbja sinica.

Parus caeruleus – plavček.

Parus major – velika sinica.

Sitta europaea – brglez.

Certhia familiaris – dolgoprsti plezalček.

Certhia brachydactyla – kratkoprsti plezalček.

Oriolus oriolus – kobilar.

Lanius collurio – rjavi srakoper. 19. in 20. 6. 1990 sta bila ob Trsteniku 2 para.

Garrulus glandarius – šoja.

Corvus monedula – kavka. V pragozdu tudi 4. 3. in 31. 3. 1976.

Corvus cornix – siva vrana. V pragozdu 4. 3. 1976 in 5. 4. 1985.

Corvus corax – krokar. 31. 3. 1976 nad pragozdom, 5. 6. 1984 in 5. 4. 1985 ob Trsteniku.

Sturnus vulgaris – škorec. 31. 3. 1976 jih je bilo v pragozdu okoli 50.

Passer montanus – poljski vrabec. 4. 3. 1976 4 ob hiši v Trsteniku, 5. 6. 1984 par sredi Trstenika.

Fringilla coelebs – ščinkavec.

Fringilla montifringilla – pinoža. 4. 3. 1976 v Trsteniku, 31. 3. 1976 ok. 10 v pragozdu.

Serinus serinus – grliček. 20. 6. 1990 par ob Trsteniku.

Carduelis chloris – zelenec. 20. 6. 1990 svatbeni let ob robu gozda.

Carduelis carduelis – lišček. 19. 6. 1990 par ob Trsteniku, 20. 6. 1990 par ob hiši v Trsteniku.

Pyrrhula pyrrhula – kalin. 4. 3. 1976 3 na topolu pri Trsteniku.

Coccothraustes coccothraustes – dlesk. 19. 6. 1990 par ob robu Trstenika.

Emberiza citrinella – rumeni strnad. 18. 1. 1977 10 na njivi pri Malencih, 19. 6. 1990 pel ob robu Trstenika.

6. RAZPRAVA

Omenjam 69 vrst ptičev, od tega jih najmanj 40 gnezdi v pragozdu z bližnjo okolico.

Če primerjamo gnezdilce v pragozdu in v okoliškem gozdu, vidimo, da so v prvem pogostejše vrste, ki gnezdiijo na visokem drevju (npr. črna štoklja, sršenar, mali klinkač) ali so vezani na drevesna dupla (npr. golob duplar, sovi, žolne, detli, sinice, brglez, škorec). Glede na to, da je večina teh vrst ogroženih, je očiten velik pomen ohranjanja pragozdskih ostankov tudi po ornitološki plati.

Zanimivo je tudi pogledati, katere vrste so v pragozdu dominantne. V vseh treh popisih, ko sem beležil število osebkov (v tabeli 1 kolone 2–4), je bil dominanten ščinkavec, v dveh popisih taščica, brglez, škorec in stržek, samo v enem popisu pa so bili dominantni belovrati muhar, kratkoprsti plezalček, kos, plavček, velika sinica, vrbja sinica, črnoglavka, cikovt in celo srednji detel. Ob teh podatkih se pokaže, kako je zelo pomemben datum popisa, saj od njega zavisi aktivnost ptičev. Ni vseeno ali je to v času, ko pari oblikujejo svoja območja in se samci močno eksponirajo, ali so celo še na preletu, ali pa v času, ko je gnezdenje na višku. Tako sem 18. 4. zabeležil prepevajočega kovačka, ki pa je bil tedaj še na selitvi, v popisu 20. 6. pa nisem zabeležil škorca, sicer dominantno vrsto, ker so bili tedaj

mladiči že speljani in so s starši zapustili pragozd.

Ugotovitve nekaterih vrst so prispevek k njihovemu favnističnemu poznavanju. Vsekakor je zanimivo opazovanje kraljevega orla *Aquila heliaca*, ki je po meni znanih podatkih edino opazovanje v Sloveniji. Žal ni fotografsko dokumentirano, ostal je le zapis v terenski beležnici. Podatka Komisija za redkosti še ni preučila.

Favnistično zanimiva je ugotovitev kozače *Strix uralensis*, za katero je pri nas razmeroma malo podatkov. Opazovanje pa je zanimivo tudi po ekološki plati, glede na habitat, ki ga naseljuje. Glutz V. Blotzheim & Bauer (1980) navajata, da se na Balkanu zadržuje v glavnem v jelovo bukovih gozdovih. Ugotovitev kozače pa je zanimiva tudi zato, ker isti habitat naseljuje lesna sova *Strix aluco*, kar je zanimivo glede medvrstnih odnosov. Vsekakor bo treba posvetiti več pozornosti proučevanju odnosov obeh vrst v Krakovskem gozdu.

Omeniti je treba črno žolno *Dryocopus martius*, ki jo navadno povezujemo s prisotnostjo iglavcev v gozdu. Glutz V. Blotzheim & Bauer (1980) kot njen optimalni biotop navajata južnoevropske montanske do visokomontanske bukove gozdove z naravno primesjo smreke ali jelke in jelovo bukove gozdove; le redko je v gozdovih brez primesi iglavcev, med njimi ne navajata hrastovih. Podobne so navedbe (tj. brez hrastovih gozdov) drugih avtorjev (Cramp 1985, Matvejev 1976). Zakonca Rucner (1972) navajata črno žolno kot gnezdilko v gozdu doba *Quercus robur* v Baranji.

Vsekakor so presenetljivi podatki za dolgoprstega plezalčka *Certhia familiaris*, saj je prisoten v gnezditvenem obdobju, in to v velikem številu (D% celo 4,4). V popisih kasnega datuma ni zabeležen, kar je mogoče tudi posledica

njegove pognezditvene pevske neaktivnosti. Matvejev (1976: 210) ga ima za gnezdilca gozdov v večjih višinah, na Balkanskem polotoku v pasu nad 1000 metrov. Zanimive so raziskave zakoncev Rucner (1972), ki sta raziskovala populacije ptičev v gozdovih Baranje, kjer sta omenjenega plezalčka registrirala v treh gozdnih združbah, tudi v nižinskem hrastovem gozdu. Po njunem mnenju je treba prisotnost dolgoprstega plezalčka v teh gozdovih pripisovati veliki vlažnosti.

Ob koncu skušajmo oceniti kakšen je ornitološki pomen zavarovanega predela v Krakovskem gozdu in njegove okolice. Kaj je tako pomembnega, da se ta predel uvršča na spisek za ptiče evropsko pomembnih predelov (Grimmett, Jones 1989)? Od ogroženih vrst, navedenih v Rdečem seznamu ogroženih ptičev Slovenije (Gregori, Matvejev 1992), gnezdi v Krakovskem gozdu kar 19 vrst. Glede na posamezne kategorije ogroženosti iz omenjenega seznama, so od prizadetih vrst tu črna štoklja, sršenar in poljska jerebica, od ranljivih pa kragulj, kanja, golob duplar, divja grlica, siva žolna, črna žolna, srednji detel, mali detel, rjavi srakoper, rečni cvrčalec, rjava penica, belovrati muhar in brglez. Od redkih vrst so tu mali klinčak, uralska kozača in trstni cvrčalec. Še posebej pomembno je, da so tu številčno bogate populacije srednjega detla in belovratega muharja.

Po ornitološki plati je torej Krakovski gozd edinstven, tu so ohranjene populacije nekaterih ogroženih vrst v takem številu kot nikjer drugje pri nas. Ta ekosistem je zato treba ohraniti v celoti. Že pred več kot 15. leti je bila podana pobuda (Gregori 1975), da bi ga popolno zavarovali. Nasprotovanj ne bo, saj bi šlo le za borih 40,5 ha gozda in mogoče nekaj sto metrov varovalnega

Tabela 1: Ptiči hrastovega gozda v Krakovskem gozdu in njihova stopnja dominanc (D %)
 Table 1. The birds of Krakovian (oak) Forest and their degree of dominance (D %)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		D %	D %	D %		D %	D %				
<i>Ciconia nigra</i> – črna štoklja	x	0,6						x			
<i>Pernis apivorus</i> – sršenar				0,9				x			
<i>Buteo buteo</i> – navadna kanja	x	0,6	0,3		x		1,4	x	x		
<i>Columba oenas</i> – golob duplar	x	3,1	2,0	0,9				x			
<i>Streptopelia turtur</i> – divja grlica		1,2				5,7		x	x		
<i>Cuculus canorus</i> – kukavica	x	1,9	1,3			1,1	1,4	x	x		
<i>Strix aluco</i> – lesna sova			0,3					x			
<i>Picus canus</i> – siva žolna		1,2			x			x	x		
<i>Picus viridis</i> – zelena žolna		0,6						x	x		
<i>Dryocopus martius</i> – črna žolna			0,3	0,9				x			
<i>Dendrocopos major</i> – veliki detel		0,6	2,3	0,9		x	2,7	x	x		
<i>Dendrocopos medius</i> – srednji detel	x	3,8	3,7	5,9	x	3,4	2,7	x	x		
<i>Dendrocopos minor</i> – mali detel			1,0					x	x		
<i>Anthus trivialis</i> – drevesna cipa						1,1					x
<i>Troglodytes trogl.</i> – stržek	x		5,0	8,2	x		2,7	x	x		
<i>Erithacus rubecula</i> – taščica	x	2,5	18,3	12,7	x	4,6	14,9	x	x		
<i>Turdus merula</i> – kos	x	0,9	6,0	5,0	x	3,4	5,4	x	x		
<i>Turdus philomelos</i> – cikovt		1,2	2,7	14,1	x		8,1	x	x		
<i>Sylvia atricapilla</i> – črnoglavka	x	2,5	4,0	9,1	x	12,6	18,9	x	x		
<i>Phyllosc. sibilatrix</i> – grmovščica			0,6					x			
<i>Phyllosc. collybita</i> – vrba listnica					x	4,6	2,7	?	x		
<i>Phyllosc. trochilus</i> – kovaček					x						x

<i>Muscicapa striata</i> – sivi muhar		1,3	0,9			1,4	x	x
<i>Ficedula albicollis</i> – belovrati muhar	x	10,7	2,7	0,9	x	9,7		x x
<i>Aegithalos caudatus</i> – sinica dolgorepka		0,3	0,6			0,6	1,4	x x
<i>Parus palustris</i> – vrnja sinica	x	6,6	2,0	0,5	x	2,3	1,4	x x
<i>Parus caeruleus</i> – plavček	x	7,2	3,3	0,9	x	8,6	0,7	x x
<i>Parus major</i> – velika sinica	x	6,9	2,0	0,9	x	9,1	1,4	x x
<i>Sitta europaea</i> – brglez	x	4,1	7,7	5	x	2,8	1,4	x x
<i>Certhia familiaris</i> – dolgoprsti plezalček	x	4,4			x			x x
<i>Certh. brachydactyla</i> – kratkoprsti plezalček	x	3,8	5,0	3,2	x	2,3	1,4	x x
<i>Oriolus oriolus</i> – kobilar		4,4	2,7	0,9		6,9	1,4	x x
<i>Garrulus glandarius</i> – šoja		0,3	0,3	1,8		0,6	1,4	x x
<i>Corvus monedula</i> – kavka	x	1,9			x			?
<i>Sturnus vulgaris</i> – škorec	x	15,4	9,0		x	4,0		x x
<i>Fringilla coelebs</i> – ščinkavec	x	12,9	15,3	26,4	x	14,3	27,7	x x
<i>Cocc. coccothraustes</i> – dlesk					x	2,3		x

Legenda:

Popisi v zavarovanem delu:

- 1 – 18. 4. 1975
- 2 – 7. 5. 1976
- 3 – 14. 6. 1984
- 4 – 20. 6. 1990

Popisi v okoliškem gozdu:

- 5 – 18. 4. 1975
- 6 – 7. 5. 1976
- 7 – 20. 6. 1990

Status vrste:

- 8 – gnezdilec v pragozdu
- 9 – gnezdilec v okoliškem gozdu
- 10 – gnezdilec gozdnega roba
- 11 – preletnik
- ? – gnezdenje vprašljivo
- x – prisotnost

Key:

Mappings in the protected region:

- 1 – April 18th, 1975
- 2 – May 7th, 1976
- 3 – June 14th, 1984
- 4 – June 20th, 1990

Mappings in the surrounding forest:

- 5 – April 18th, 1975
- 6 – May 7th, 1976
- 7 – June 20th, 1990

Status of species:

- 8 – virgin forest breeder
- 9 – surrounding forest breeder
- 10 – forest edge breeder
- 11 – passage migrant
- ? – questionable breeding
- x – presence

pasu. Razmisliti pa bi bilo treba tudi o zavarovanju Trstenika zaradi vse redkejših in vse bolj ogroženih močvirnih življenjskih prostorov.

LITERATURA

ACCETTO, M., 1974: Združbi gabra in evropske gomoljščice ter doba in evropske gomoljščice v Krakovskem gozdu. *Gozdarski vestnik*, 32: 357-369.

CRAMP, S. (ed.), 1985: *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. IV.

EMLÉN, J. T., 1971: Population densities of birds derived from transect counts. *Auk* 88: 323-342.

GLUTZ V. BLOTZHEIM, U. N., K. M. BAUER, 1980: *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Bd. 9, Akad. Verlagsges., Wiesbaden.

GREGORI, J., 1975: Prispevek k poznavanju ptičev Krakovskega gozda, *Varstvo narave*, 8: 81-90.

GREGORI, J., 1991: Krakovski gozd, *Enciklopedija Slovenije* 5: 370.

GREGORI J., S. D. MATVEJEV, 1992: Rdeči seznam ogroženih ptičev Slovenije. *Varstvo narave*, 17: 29-39, Ljubljana (v tisku).

GRIMMETT, R. F. A., T. A. JONES, 1989: *Important Bird Areas in Europe*. ICBP Technical Publication No. 9, pp. 888.

JANČAR, T., 1991: Kozača *Strix uralensis*. *Acrocephalus*, 12 (49): 158-159.

MATVEJEV, S. D., 1976: Pregled faune ptica Balkanskog poluostrva. *Detliči i ptice pevačice*. SANU, Beograd, pp. 365.

RUCNER, D., RENATA RUCNER, 1972: Prilog poznavanju napučenosti ptica u biotopima Baranje. *Larus*, 24: 31-64.

SMERDU, R., 1981: Ali veliki klinkač *Aquila clanga* gnezdi v Sloveniji. *Acrocephalus*, 2 (10): 56.

SMERDU, R., 1983/84: Gnezdenje črne štoklje v Krakovskem gozdu. *Proteus*, 46: 360-362.

POVZETEK

Kravovski gozd pri Kostanjevici na Krškem polju je okoli 7000 ha velik gozdni kompleks, ki predstavlja najbolj zahodni del nekoč velikanskih

površin dobovega gozda v Posavju in Podonavju. V osrčju gozda (150 do 161 m n. m.) je 40,5 ha velik del z ohranjenimi pragozdni značilnostmi, ki je bil 1952. leta izločen iz gospodarjenja kot gozdni rezervat. Izmed drevesnih vrst prevladujejo orjaški stoletni hrasti dobi in beli gabri, podrast pa je večinoma slabo razvita. Fitocenološko spada gozdni rezervat v združbo gabra in evropske gomoljščice, *Pseudostellario-Carpinetum*, ter doba in evropske gomoljščice, *Pseudostellario-Quercetum*.

Gozd zunaj rezervata je gospodarsko izkoriščen, kar je videti tudi po drobnejših drevesih, drevesna sestava je podobna kot v zavarovanem delu, ponekod so kot primes posamezne smreke in jelke. Na vzhodnem delu pragozda je manjše močvirje Trstenik.

Po ornitološki plati je Krakovski gozd slabo raziskan, objavljenih je le nekaj krajših prispevkov. Pričujoči prispevek temelji na 11 terenskih pregledih od leta 1974 do 1990. Kvantitativna analiza je bila opravljena po metodi transektov, z zapisovanjem lateralne distribucije osebkov posameznih vrst (Emlén 1971). V pragozdu so bili opravljeni štirje transekti v dolžini 2 km, v okoliškem gozdu pa trije po 2 km. Za transekt, popisani 18. 4. 1975, podajamo samo prisotnost vrst.

V tabeli 1 je podana prisotnost (x) oziroma stopnja dominantnosti vrst (D%), ki je izračunana na osnovi števila registriranih osebkov brez valorizacije glede detektibilnosti vrst. Za gozdni predel so izven popisov transektov zbrani podatki še za naslednje vrste: *Accipiter gentilis*, *Aquila pomarina* (gnezdo na visokem dobu v pragozdnem delu), *Columba palumbus*, *Strix uralensis*, *Upupa epops*, *Turdus viscivorus*, *Corvus cornix* in *Corvus corax*.

Omenjamo 69 vrst ptičev, od teh jih najmanj 40 gnezdi v pragozdnem delu z bližnjo okolico. V bližnjem močvirskem predelu Trstenik z okolico je nadaljnjih 12 vrst gnezdilcev.

Spisek vrst, ugotovljenih v gozdnem rezervatu in bližnji soseščini, dopolnjujemo še s podatki iz literature: *Haliaeetus albicilla* in *Tringa ochropus*. Vsekakor zanimivo je opazovanje kraljevega orla *Aquila heliaca*, ki je po meni poznanih podatkih edino opazovanje v Sloveniji. Žal ni fotografsko dokumentirano, ostal je le zapis v terenski beležnici. Zapisa še ni preučila komisija za redkosti.

Favnistično zanimiva je ugotovitev kozače *Strix uralensis*, za katero je pri nas razmeroma malo

podatkov. Opazovanje pa je zanimivo tudi po ekološki plati, glede na habitat, ki ga naseljuje. Ugotovitev kozače pa je zanimiva tudi zato, ker isti habitat naseljuje lesna sova *Strix aluco*. Vsekakor bo treba posvetiti več pozornosti proučevanju odnosov obeh vrst v Krakovskem gozdu.

Ekološko zanimivo je gnezdenje črne žolne *Dryocopus martius* in dolgoprstega plezalčka *Certhia familiaris* v hrastovem gozdu.

Od prizadetih vrst gnezdi v Krakovskem gozdu *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus* in *Perdix perdix*, od ranljivih *Accipiter gentilis* (?), *Buteo buteo*, *Columba oenas*, *Streptopelia turtur*, *Picus canus*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos medius*, *Dendrocopos minor*, *Lanius collurio*, *Locustella fluviatilis*, *Sylvia communis*, *Ficedula albicollis* in *Sitta europaea*. Od redkih vrst so tu *Aquila pomarina*, *Strix uralensis* in *Locustella luscinioides*. Zaradi ornitološkega pomena, predvsem sta tu številčno bogati populaciji vrst *Dendrocopos medius* in *Ficedula albicollis*, je Krakovski gozd uvrščen na spisek za ptiče evropsko pomembnih predelov (Important Bird Areas in Europe).

SUMMARY

The so-called Krakovian Forest is some 7,000 ha large forest complex, representing the extreme western part of once huge oak forests stretching along the Sava and Danube rivers. In the heart of this forest (alt. ranging from 150 to 161 m) there is a 40,5 ha large region with well preserved characteristics of a virgin forest which was in 1952 abandoned as a managed forest reserve. This part of the Krakovian Forest is overgrown predominantly with gigantic century-old oaks and hornbeams, while its undergrowth is rather poor. From the phytoassociation point of view, the reserve belongs to the associations of *Pseudostellario - Carpinetum* and *Pseudostellario - Quercetum*.

The forest outside this reserve is managed and exploited, what is indicated by some smaller trees there. Its tree structure is similar as in its protected part, except that some pines and firs can be seen scattered around. In the eastern part of the virgin forest there is a small swamp called Trstenik.

From the ornithological point of view the Krakovian Forest has been researched rather poorly,

so that only a few articles have been published about it so far. This particular contribution is based on 11 field mappings carried out from 1974 to 1990. The quantitative analysis was made as per transection method, by registering lateral distribution of individuals belonging to various species (Emlen 1971). In the virgin forest four transects were made in the length of 2 km each, and three equally long transects in its surrounding forest. Regarding the transect made on April 18th 1975, only the species presence is detailed.

Table 1 indicates presence (x) and degree of dominance of species (D %), calculated on the basis of the number of registered individuals with no valorization concerning the species detectibility. As far as the forest region is concerned, data on the following species were also gathered outside the above mentioned transects: *Accipiter gentilis*, *Aquila pomarina* (a nest in a tall oak in the forest region), *Columba palumbus*, *Strix uralensis*, *Upupa epops*, *Turdus viscivorus*, *Corvus cornix* and *Corvus corax*.

Sixty-nine species are listed herewith, of which 40 breed in the virgin forest region and its immediate surrounding. In the nearby swamp of Trstenik and its vicinity further 12 breeding species were registered.

The list of species established in the forest reserve and its surrounding is supplemented with some data taken from literature: *Haliaeetus albicilla* and *Tringa ochropus*. A very interesting was surely the observation of Imperial Eagle (*Aquila heliaca*), for as far as I know this has been the only observation of this species in Slovenia so far. Unfortunately it was not appropriately documented, i. e. photographed, what means that only a written record has remained in my field notebook. Report has not been yet studied by the Rarities Committee.

Faunistically interested is the observation of Ural Owl (*Strix uralensis*) about which relatively little is known in our country. The observation, however, is also interesting from the ecological point of view, namely due to the natural environment it inhabits. The bird is also interesting because its habitat is shared by Tawny Owl (*Strix aluco*). It would be therefore necessary for us to devote some more attention to the study of relations existing among these two species in the Krakovian Forest.

Ecologically interesting is also breeding of Black Woodpecker (*Dryocopus martius*) and Treecreeper (*Certhia familiaris*) in the oak forest.

Of the endangered species there breed, in the Krakovian Forest, *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus* and *Perdix perdix*. The vulnerable species there are: *Accipiter gentilis* (?), *Buteo buteo*, *Columba oenas*, *Streptopelia turtur*, *Picus canus*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos medius*, *Dendrocopos minor*, *Lanius collurio*, *Locustella fluviatilis*, *Sylvia communis*, *Ficedula albicollis* and *Sitta europaea*.

Rare in this region are *Aquila pomarina*, *Strix uralensis* and *Locustella luscinioides*. Because of its ornithological significance – the richest populations here are the ones belonging to the *Dendrocopos medius* and *Ficedula albicollis* species – the Krakovian Forest has been put on the list of the Important Bird Areas in Europe.

*Janez Gregori, Podkoren 72, 64280
Kranjska Gora*

OB RAZISKOVALNI AKCIJI KOSEC V SLOVENIJI

Glavnina letošnjega terenskega dela, nočnega prisluškovanja in štetja, je že za nami. Ostal nam je le dober teden (do 10. julija), da obiščemo še neraziskane travnike, zlasti v hribih, kjer se planinska sezona bliža vrhuncu. Že prvi terenski popisi v maju so potrdili izkušnje iz drugih evropskih držav: Za preštevanje koscev je primeren izključno nočni čas, približno med 00. in 03. uro. Na področjih, kjer je koscev veliko, se ti sicer oglašajo tudi ob drugih urah, vendar le občasno in naključno. Še pomembnejše je, da samci čez dan prehodijo velike razdalje in nas tako lahko zavedejo, medtem ko se ponoči držijo nekje sredi svojega teritorija in nepretrgoma »brusijo«. Kjer je koscev malo, pa se navadno podnevi sploh ne oglašajo, tako da jih lahko registriramo le ponoči.

Kratka poročila o prešteti koscih in njihovih prebivališčih (navodila so bila poslana z majsko društveno pošto) pričakujemo do 1. septembra na naslovu koordinatorskega, kjer je mogoče dobiti tudi vse informacije o poteku in rezultatih akcije. Večji kot bo odziv, boljše bomo naše kosce spoznali in jih tako lahko učinkoviteje varovali.

koordinator: *Peter Trontelj, Cesta na Laze
27, 61000 Ljubljana*

Gnezditvena biologija male bobnarice *Ixobrychus minutus* na ribnikih v Dragi pri Igu

Breeding biology of Little Bittern *Ixobrychus minutus* at Draga Ponds near Ig

Ivo A. BOŽIČ

UVOD

Mala bobnarica je v več evropskih državah med najbolj ogroženimi ptičjimi vrstami (Avstrija: v rdečem seznamu v kategoriji vrst v nevarnosti, da izumrejo, v podkategoriji še pred nekaj desetletji regionalno razširjenih vrst, katerih število je v zadnjih 10–20 letih tako upadlo, da je pričakovati njihovo popolno izginotje (Bauer, 1989). Švica: mala bobnarica je zelo ogrožena kot gnezdilka. Upad opazen predvsem v zadnjih 15 letih in populacija se ohranja le še v izoliranih delih (Biber, 1984). Slovenija: tudi le še lokalno razširjena gnezdilka (Geister, 1989), uvrščena v Predlog rdečega seznama ogroženih vrst ptičev v kategorijo ranljivih vrst, za katero je verjetno, da bo prešla v kategorijo prizadete vrste, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej (Gregori, Matvejev, 1987)).

Je izrazita selivka, ki se seli ob koncu avgusta, septembra, v začetku oktobra, vrača pa se v drugi polovici marca, aprila in tudi še v začetku maja. Selitev poteka v manjših jatah, v katerih je 10–15 primerkov. Prezimuje predvsem v vzhodni in severovzhodni Afriki (Arnhem, 1980).

Naseljuje predvsem stoječe vode z bogatim obrežnim rastlinjem. Glede na

to, da ima gnezdo vedno v trstu nad vodo, je življenjsko odvisna od prisotnosti primernih sestojev trstičevja. Zadovalji se že z manjšimi ribniki in drugimi, predvsem stoječimi vodami, ki so bogato zaraščene in obraščene z obrežnim rastlinjem.

Draga z ribniki leži blizu Iga pri Ljubljani, na južnem robu Ljubljanskega barja, od Ljubljane oddaljena komaj 15 kilometrov. Ribniki v Dragi so nastali s človekovo pomočjo in sicer z zaježitvijo potoka Draščice. Obstajajo že več kot 200 let, namenjeni pa so bili gojenju rib in rakov. Tudi danes, ko z njimi upravljata Lovska družina Ig in Gozdno gospodarstvo Ljubljana, rabijo v ribolovne namene.

Ribnikov je več, in sicer Špilgut, pod njim Rakovnik, pod tem pa še en manjši, urejen v novejšem času. Pod lovskim domom pa je Prvi ribnik (tudi najbolj ustrezen za gnezdenje male bobnarice), nad njim je Veliki ribnik in nad tem še trije. Poleg tega je bil v zadnjem času narejen še en manjši, in sicer za t. i. Srednjim ribnikom. Sledijo si stopničasto in so pretočni. (Slika 1)

Mala bobnarica v Dragi gnezdi skoraj izključno v Prvem ribniku, posamezni pari pa tudi v Velikem ribniku in Rakov-

niku. Zadnja leta, torej zadnjih pet let, lahko govorimo predvsem o gnezdenju male bobnarice v Prvem ribniku, vendar pa tudi tu njeno število nevarno upada. Tako v letu 1991 ni bilo zasedeno niti eno samo gnezdo!

METODA DELA

Glede na to, da mala bobnarica gnezdi v Dragi izključno v trstičju, si pri terenskem delu ne moremo kaj prida pomagati z optičnimi pripomočki, pa tudi s čolnom ne. Zato je pri iskanju gnezd potreben »neposreden kontakt«: ribnik, za katerega sem predvideval, da v njem morebiti gnezdi mala bobnarica, sem sistematično preiskal po ce-

lotni površini, pri čemer sem brodil v vodi ter preiskoval sestoje trstičja v linijah, ki so med seboj oddaljene največ 3 m. Takšen način dela je zelo učinkovit, je pa naporen in tudi nevaren. Zato brez predhodnega »sondiranja« globine vode in lastnosti tal ni priporočljivo preiskovanje ribnikov kar na slepo.

Tako sem že v drugi gnezditveni sezoni spoznal, da ima mala bobnarica ugodne razmere za gnezdenje v Dragi le v Prvem ribniku pod kočo, v Velikem ribniku nad kočo ter v ribniku Rakovnik. V vseh drugih ribnikih kratko malo ni primernih sestojev trsta, kjer bi lahko mala bobnarica neopazno in tudi uspešno gnezdila.

Vsako gnezdo je terjalo vsaj pet obi-

Foto 1: Samec male bobnarice – Draga pri Igu (I. Božič)

Photo 1: Little Bittern (♂) – Draga near Ig (I. Božič)

skov: prvič sem ugotovil trenutno stanje, drugič, ko je bilo leglo polno in sem med drugim tudi izmeril jajca celotnega legla, pa tretjič, ko naj bi obročkal mladiče. Sledil je četrti obisk, ko so bili večji mladiči že obročkani in končno še peti obisk, ko sem poskušal ugotoviti, koliko dni se mladiči sploh zadržujejo v gnezdu.

Ribnike v Dragi sem sistematično preiskoval v letih 1982–1991, vendar moram dodati, da v letih 1987 in 1988 terenskega dela nisem opravil.

REZULTATI

Gnezdo

Gnezdo male bobnarice je razmehroma majhno, narejeno iz suhih stebel trsta in rogoza ter »postlano« s še drobnejšimi stebelci in »metlicami« trsta in rogoza. Je skrbno skrito. V gnezdilni okoliš pride samec pred samico, loti se izdelovanja gnezda in po nekaj dnevih se mu pridruži samica, ki potem nadaljuje začeto delo (Felix, 1975). Medtem ko se samica posveča gnezdu, ji samec pridno prinaša gradivo. V času od poletja 1981 do vključno 1991 sem našel v Dragi na Ljubljanskem barju kar trideset gnezd male bobnarice, mnoga so bila pozneje tudi izplenjena, tako da je bilo število mladičev bistveno manjše od števila jajc. Vsa gnezda so bila v trstičju nad vodo, nikoli v trstičju na suhem in tudi ne v grmovju ali drevju. Ravno tako je bilo gnezdo vedno narejeno iz suhih, drobnih bilk trsta, rogoza, le redkeje so bila vmes vpletena tudi sveža stebelca. »Globelica« gnezda je

bila tudi vedno postlana z drobnimi steblikami trsta (vključno s končnim »razčehljanim« delom), včasih tudi s posameznimi, suhimi trstnimi listi. Gnezdo je nameščeno med steblike, katerih število je precej različno, vendar nikoli pod deset. Gnezdo je nad vodo na različni višini. Tako je bilo eno gnezdo najvišje nad vodo 67 cm, najnižje pa le 7 cm, vendar pa se zadnji podatek najbrž ne ujema z resnično višino. Verjetno je gnezdo zaradi deževja in razmočenosti zdrsnilo navzdol. Opazil sem namreč, da so se gnezda, v katerih so se izvalili mladiči in bili nekaj dni v njih, »zdrsnila« za nekaj cm navzdol, tudi za 15 cm.

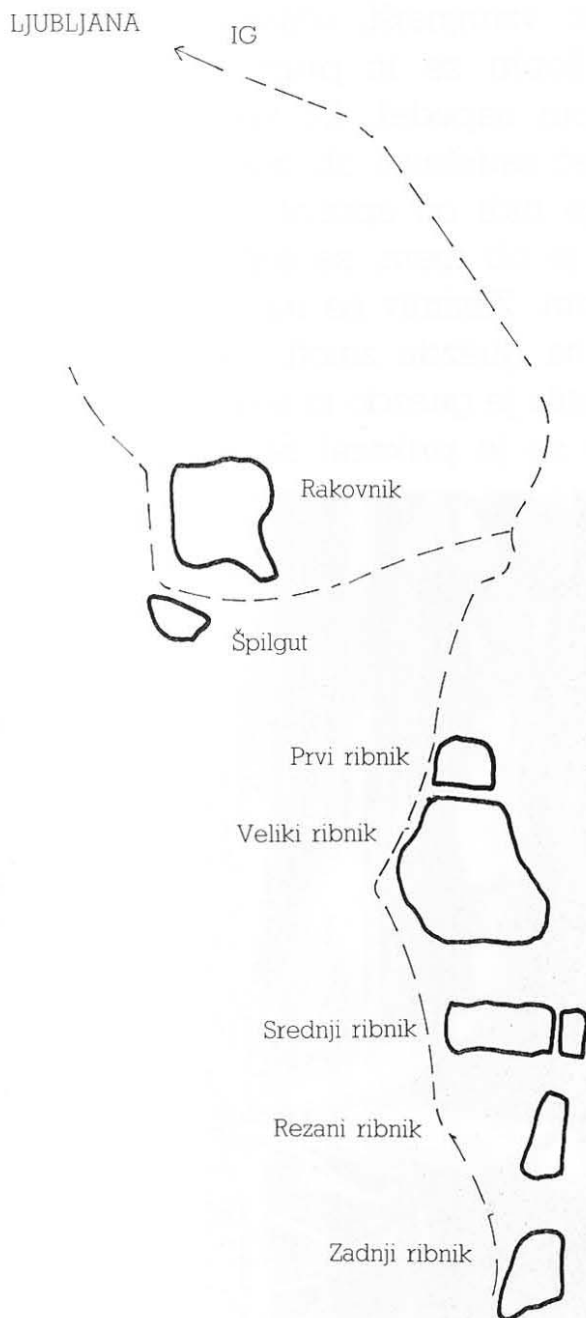
Predvsem višina gnezda (ki je sicer različna, saj se suče od 10 do 22 cm, v enem primeru le 8 cm), je nedvomno odvisna od gostote trsta, kjer je gnezdo. Redkejša ko je trstičja, višje je gnezdo, vendar pa v prerredkem trstičju mala bobnarica gnezda sploh ne bo naredila. Večkrat sem opazil, da je gnezdo skoraj na robu čistine, ki v večji nevarnosti omogoči, da ptič lahko odleti na varno.

Globelica gnezda je izredno plitva, včasih je praktično ni, tako da more ptica na hitro zapustiti gnezdo. Nedvomno v takih primerih »pomete« z gnezda prenekatero jajce. Žal sem pri mnogih gnezdih, kjer je sicer valjenje potekalo normalno, opazil eno, tudi dve jajci v vodi, kar kaže na to, da je globelica gnezda res plitva.

Mala bobnarica je nagnjena h kolonij-skemu gnezdenju. Tako sem v eni sezoni našel več gnezd, vzemimo za primer Prvi ribnik, kjer so bila posamezna gnezda med seboj oddaljena manj kot 10 m. Ta ribnik meri približno 1,13 ha;

v letu 1983 sem tu našel kar šest gnezd ali 5,3 na hektar. Opazil sem tudi, da včasih v bližini gnezd mali ponirek. Očitno ju medsebojna bližina ne moti.

Mala bobnarica pri nas gnezdí praviloma enkrat letno, opazil pa sem, da ob izgubi jajc naredi drugo gnezdo ter si tako ustvari nadomestno, manj številno leglo.

Slika 1: Lega ribnikov v Dragi pri Igu
Fig. 1: Location of ponds in the Draga valley near Igu

Jajca

Število jajc je različno (5–7, Makatsch 1969, 5–6, Felix 1975; 5 ali 6 jajc v leglu navaja tudi Gooders 1990; 4–7 Arnhem 1980; 4–10 Borm in Garms 1981; medtem ko Hartert 1912–21 pravi, da samica znese praviloma 5–7, včasih 4 ali tudi 8–9 jajc, zato pa Fergusson in Willis 1987 navajata za srednjo Evropo le 3–4 jajca). Jajca male bobnarice, ki so »normalne jajčaste« oblike, so bele barve, komaj iznesena so svetlikajoča se in snežno bela, vendar v teku valjenja ta lesk izgubijo. Število jajc je različno, tako sem našel v posameznih gnezdih samo štiri, največkrat pa šest jajc, tudi sedem, v enem gnezdu celo osem. Samica, ki znese vsak dan po eno jajce, je začela nesti sredi maja in nekje med 20. in 25. majem je leglo bilo že polno. Na jajca tako lahko naletimo v drugi polovici maja, ves junij in tudi v začetku julija. Tako sem recimo 2. 7. 1986 našel dve gnezdí, pri čemer je bilo v enem gnezdu šele troje jajc, v drugem gnezdu pa sem našel šest jajc. Povprečno število jajc v Dragi pri Igu v gnezdu male bobnarice je 5,46.

Foto 2: Jajca male bobnarice – Draga pri Igu (I. Božič)

Photo 2: Little Bittern's eggs – Draga near Igu (I. Božič)

Iz navedenih podatkov o dolžini in širini izmerjenih jajc male bobnarice, prikazanih v tabeli 2, lahko tudi izračunamo, da je razlika med najdaljšim in najkrajšim izmerjenim jajcem 7,2 mm (po Hartertu 6,6 mm) in pri premeru izmerjenih jajc 3,0 mm (po Hartertu 4,1 mm).

Valjenje

Valjenje traja okrog 17 dni, pri čemer sodelujeta oba partnerja (Arnhem, 1980). Valjenje se po pravilu začne že takoj s prvim jajcem in zato se tudi mladiči valijo drug za drugim, kar traja tudi pet in več dni, pri čemer so med njimi precej opazne razlike. Vendar sem v enem gnezdu, kjer je bilo tudi na koncu nesenja le četvero jajc (to je bilo 25. 6. 1984), videl, da so vsa štiri jajca naključvana istočasno. Naslednji dan, to je 26. 6. 1984, so bili izvaljeni vsi štirje mladiči. V tem primeru je očitno začela valiti z zadnjim jajcem (kar je izjema od pravila).

Kadar se približate gnezdu z valečo malo bobnarico, ta zavzame značilno varovalno držo in obmiruje. Običajno sem na gnezdu naletel na samca, manjkrat na samico, čeprav ima ravno samica izredno varovalno barvo. Nedvomno ima samica pomembnejšo vlogo pri valjenju ponoči. V enem primeru se mi je celo zgodilo, da sem zagledal gnezdo male bobnarice, se mu približal in šele takrat opazil, da je na gnezdu samica! Sploh pa ima valeča mala bobnarica, ne glede na to, ali je samec ali samica, navado, da se na gnezdu v nevarnosti stegne kvišku in tako obmiruje. S takšno varovalno držo,

kar velja še zlasti za samico, kratkomalo »izgine« med steblikami trsta.

Valeči ptič pazi na jajca, da se ne »razlezejo« po gnezdu in zaradi plitve, skoraj ravne globelice gnezda celo padejo v vodo. Tako jih venomer, kot sem imel priložnost videti, s kljunom spravlja na kup pod sebe, da bi jih ogrela.

Opazil sem, da samica ob motenju kar hitro zapusti gnezdo, medtem ko je samec vztrajnejši, včasih kar napadalen. Šopiri se in pripravlja, da bo s kljunom napadel. Ko sem se le malo preveč zadrževal ob gnezdu, se je nazadnje tudi on spravljal z gnezda, toda ostal je ob njem, se šopiril in grozil s kljunom. Zanimiv se mi zdi primer, ko sem na gnezdu zmotil valečo samico. Zapustila je gnezdo in na moje presenečenje se je prikazal samec, obstal ob

Foto 3: Samica male bobnarice – Draga pri Igu (I. Božič)

Photo 3: Little Bittern (♀) – Draga near Ig (I. Božič)

gnezdu in začel spet »groziti«. Spomnim se tudi dogodka, ko sem se približal gnezdu male bobnarice z mladiči. Povsem neslišno se je prikazal samec in meni navkljub sedel na gnezdo, pri tem pa se je med šopirjenjem perja pripravljaval na napad s kljunom.

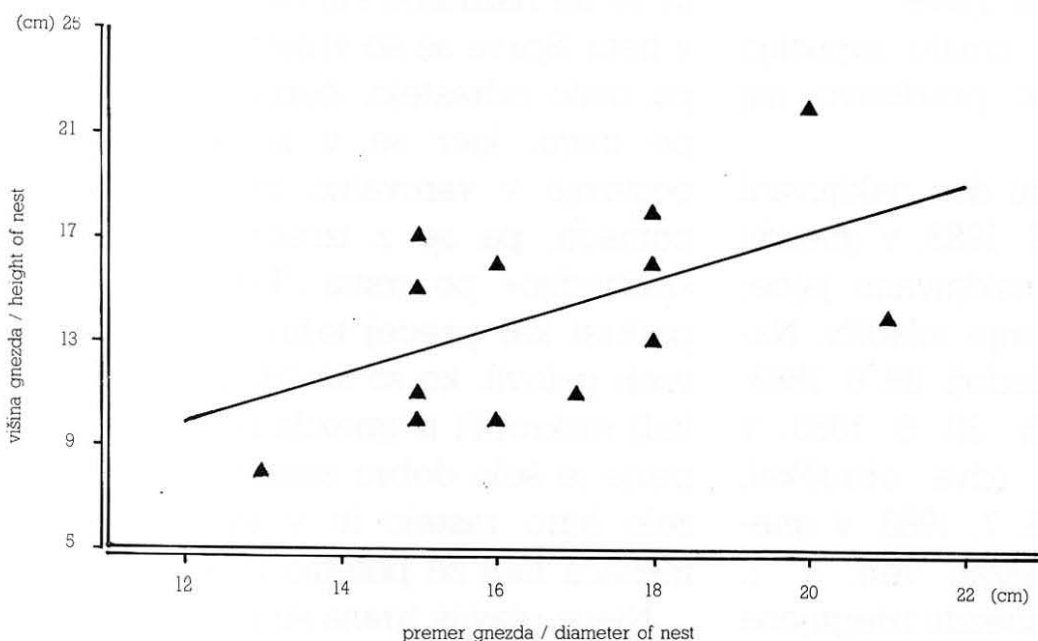
Mala bobnarica je posebnost tudi v premikanju v trstičju. S svojimi dolgimi prsti se prav spretno oprijemlje steblik trsta ter izredno spretno in tudi hitro »hodi« po njih. Pravo nasprotje pa je njeno premikanje ob lovu, ko se tako rekoč ne gane; le komaj opazno se pripravi, bliskovito useka in že ima ribico v kljunu. Kadar se približuje gnezdu, v katerem so jajca ali mladiči, se premika počasi, komaj opazno in zgodi se, da sploh ne opazimo, kdaj, kako in od kod se je vzela; kratko malo je že ob gnezdu ali pa celo že čepi v njem. Tako kot se neopazno približa in zasede gnezdo, tako se tudi neopazno oddalji in »izgine« med trsti. Mala bobnarica je dejavna predvsem v mraku in ponoči,

redkeje podnevi in še to predvsem v času hranjenja mladičev, ko jim prinaša hrano, ki pa je za vedno lačne kljune ni nikoli dovolj.

Oglašja se s kratkim in kar dobro slišnim »vurr«. Slišimo tudi »jik«, »gek« in podobne kvakajoče glasove (Felix, 1975), sicer pa je na splošno bolj tiha in skrita. Oglašja se zjutraj in v mraku, toda 4. 7. 1981 sem jo poslušal kar ves dopoldan, ko se je oglašala, skrita v trstičju. Tudi 8. 6. 1989 jo je bilo slišati podnevi, vendar se je oglasila le parkrat in potem popolnoma utihnila.

Mladiči

Glede na to, da začne mala bobnarica valiti že s prvim jajcem, se tudi mladiči valijo več dni. Ob številnem leglu se dogaja, da je najstarejši mladič že en teden star in tik pred tem, da zapusti gnezdo, medtem ko se najmlajši šele prebija iz jajčne lupine. Izvaljeni mladiči so pokriti z »zlatim« puhom in imajo svetle kljunčke. Zanimivo je tudi

Slika 2. Korelacija med premerom in višino gnezda (N = 30, $r = 0,5$, $p = 0,01$)
Fig. 2. Correlation between nest's diameter and height above water surface

Tabela 1: Podatki o gnezdih male bobnarice

Table 1: Data on Little Bittern's nest

	min (cm)	max (cm)	\bar{X} (cm)	sd	N
višina nad vodo height above water	7	67	41,4	12,2	30
premer gnezda diameter of nest	13	21	16,6	1,9	30
višina gnezda height of nest	8	22	14,1	3,6	30

Tabela 2: Jajca male bobnarice

Table 2: Little Bittern's eggs

	min (mm)	max (mm)	\bar{X} (mm)	sd	N
dolžina length	31,1	38,3	35,55	1,76	87
širina width	24,5	27,5	26,09	0,73	87

to, da mladiči, ki so sicer izvaljeni majhni, takoj spregledajo. Po svojem videzu pa sprva spominjajo na nekakšnega »zmajčka«. Mladiči izredno hitro rastejo in se po velikosti izenačijo s starimi že v dveh tednih, medtem ko imajo perje šele delno razvito. Nasploh so mladiči močno podobni samici, vendar so proge spredaj po vratu temnejše, po hrbtu pa bolj rdečkasto rjave.

Mladiči razmeroma kmalu zapustijo gnezdo, za nazornejšo predstavo naj navedem primer:

23. 6. 1983: v gnezdu dve naključni jajci in eno celo; 25. 6. 1983: v gnezdu dva mladiča in eno naključno jajce; 26. 6. 1983: v gnezdu trije mladiči. Nadaljnji potek je bil naslednji: 29. 6. 1983: v gnezdu trije mladiči; 30. 6. 1983: v gnezdu trije mladiči (dva obročkal, eden je premajhen); 3. 7. 1983: v gnezdu trije mladiči, splezali ven; 4. 7. 1983: dva mladiča ob gnezdu iztegnjena obmirovala, ko sem se približal; 5. 7. 1983: spet dva mladiča ob gnezdu; 9.

7. 1983: mladiči razkropljeni v trstičevju. Iz tega sledi, da so mladiči ostali v gnezdu 10 dni in da so bili vsaj dva dni v neposredni bližini gnezda. Seveda pa je vprašanje, koliko časa ostanejo v gnezdu, če jih nihče ne moti.

Mladiči, ki tudi sicer ostanejo v gnezdu komaj dober teden, se v nevarnosti postavijo v bran, celo izbljujejo hrano in se ne nazadnje kaj hitro porazgubijo v trstu. Sprva se še vrnejo v gnezdo, ko pa malo odrastejo, čepijo razkropljeni po trstju, kjer se v nevarnosti takoj postavijo v varovalno držo; če to ne pomaga, pa se z izredno spretnostjo »razhodijo« po trstju. Tako sem imel parkrat kar precej težav in tudi nisem vseh polovil, ko so se (da bi jih obročkal) razkropili iz gnezda in šli peš, kajti perje je šele dobro zasnovano. Mladiči zelo hitro rastejo in v starosti enega meseca tudi že poletijo (Felix, 1975).

Njena glavna hrana so različne vodne živali, kot so manjše ribe, žabe, paglavci, mehkužci in žuželke (Felix, 1975).

Med mojimi opazovanji so bile na »jedilnem listu« odraslih malih bobnaric in mladičev skoraj vedno majhne ribe.

Mladičem prinašata hrano oba starša in ravno v času njune skrbi za mladiče vidimo, kako se mala bobnarica večkrat spreleti z enega konca ribnika na drugega. V začetku prinešeno hrano starša

Foto 4: Mladič male bobnarice – Draga pri Igu (I. Božič)

Photo 4: Little Bittern (young) – Draga near Ig (I. Božič)

preprosto odlagata v gnezdu, tako da si mladiči postrežejo sami. Zanimivo je videti, kako komaj kak dan star mladič kljuva okrog sebe. Očitno nagonsko išče hrano. Po nekaj dneh, ko so mladiči že malo večji, pa starša vtikata hrano naravnost v vedno lačne kljune hitro rastočih mladičev. Zgodilo se je celo, da je eden izmed mladičev izbruhal ribo, dolgo okrog 9 cm in z že napol prebavljeno glavo. Ob enem gnezdu, kjer je bilo tudi sicer nekaj ostankov rib, so mladiči v obrambi bruhal kar cele kose rib.

LITERATURA

ARNHEM, R., 1980: Der grosse Kosmos-Naturführer: Die Vogel Europas, Kosmos, Gesellschaft der Naturfreunde, Franchische Verlagshandlung, Stuttgart.

BAUER, K., 1989: Rote Listen der gefährdeten Vogel und Säugetiere Österreichs und Verzeichnisse in Österreichs vorkommenden Arten, Österreichische Gesellschaft für Vogelkunde, Wien.

BIBER, O., 1984: Bestandesaufnahmen von elf gefährdeten Vogelraten in der Schweiz, Der Ornithologische Beobachter, Band 81, Heft 1, März 1984.

BORM, L., GARMS, H., 1981: Živalstvo Evrope, Mladinska knjiga.

FELIX, J., 1975: Vogel an Seen und Flüssen, Bertelsmann Ratgeberverlag, München.

FERGUSON-LEES, J., I. WILLIS, 1987: Vogel Mitteleuropas, BLV Verlagsgesellschaft, München, Wien, Zürich.

GEISTER, I., 1989: Slovenski prispevek k evropskemu ornitološkemu atlasu. Izdalo in založilo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana.

GOODERS, J., 1990: Field Guide to the Birds of Britain and Europe, Kingfisher Books, London.

GREGORI, J., S. D. MATVEJEV, 1987: Predlog rdečega seznama ptičev Slovenije, Varstvo narave, letnik 13, Ljubljana

HARTERT, E., 1912-1921: Die Vogel der palaarktischen Fauna, Band II, Autorisierter Nachdruck, Verlag von J. Cramer.

MAKATSCH, W., 1969: Wir bestimmen die Vogel Europas, Verlag J. Neumann-Neudamm, Melsungen Basel Wien.

POVZETEK

– V ribnikih v Dragi pri Igu sem med leti 1982 in 1991 sistematično spremljal gnezditve male bobnarice.

– V teh letih sem našel 30 gnezd.

– Mala bobnarica ima gnezdo med steblikami trsta nad vodo.

– Povprečna višina gnezda nad vodo je 41,4 cm.

– Povprečna višina gnezda je 14,1 cm.

– Povprečni premer gnezda je 16,6 cm.

– Iz navedenih podatkov (glej sliko 2) je tudi opazna korelacija med premerom in višino gnezda.

– Zbral sem podatke o gnezdnem gradivu, velikosti in namestitvi gnezd ter številu in merah jajc.

– Mala bobnarica se nagiba h kolonijskemu gnezdenju; največja gostota gnezd v Dragi je bila v Prvem ribniku, ko sem v letu 1983 našel tu kar šest gnezd, kar pomeni 5,3 gnezd/ha.

– Povprečno število jajc v gnezdih male bobnarice v Dragi je 5,46, povprečna velikost pa $35,55 \times 26,09$ mm.

– Čeprav literatura navaja, da se mladiči izvalijo v obdobju petih in več dni, sem enkrat našel gnezdo s štirimi jajci, kjer so se vsi mladiči izvalili istega dne.

SUMMARY

– From 1982 to 1991 the Little Bittern's breeding was systematically followed at the ponds of Draga near Ig.

– In that period 30 nests were found.

– Little Bittern builds its nest in the reeds above water.

– Average nest height above water is 41.4 cm.

– Average nest height is 14.1 cm.

– Average nest diameter is 16.6 cm.

– The stated details also show the correlation between the nest's diameter and height. (Fig. 2)

– Data on nest material, sizes and placing of nests as well as number and sizes of eggs were gathered.

– Little Bittern is inclined to colony breeding; the greatest nest density was recorded at the First Pond, where I found, in 1983, no less than six nests, what equals 5.3 nests per ha.

– Average number of eggs in the Little Bitterns' nests at Draga is 5.46, their average size being 35.55×26.09 mm.

– Although various references state that the Little Bittern's chicks hatch over the period of five days and more, I found a nest containing four eggs, from which all chicks emerged on the very same day.

ZAHVALA

Andreju Sovincu se zahvaljujem za pomoč pri zbiranju podatkov o ribnikih, Davorinu Tometu pa za računalniško obdelavo nekaterih podatkov.

Ivo A. Božič, Na jami 8, 61000 Ljubljana

Iz ornitološke beležnice From the ornithological notebook

Zapisi o redkih vrstah so uvrščeni (do števila 10) po Seznamu dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst (Acrocephalus št. 41-42) in veljajo za obdobje zadnjih 50 let. Zvezdica pomeni, da komisija za redkosti poročila še ni proučila. Z njo označujemo le zapise o zelo redkih vrstah, za katere so znani manj kot trije podatki.

Rare species records are classified (up to N° 10) according to the List of birds of Slovenia including rare species (Acrocephalus N° 41-42) and are valid for the period of the last 50 years. Asteriks indicates that the report has not been yet studied by the Rarities Committee. By it only records about very rare species are marked, for which less than three records are known.

VELIKA BOBNARICA *Botaurus stellaris* **BITTERN** – *At Lake Cerknica on 24th June 1990*

24. junija 1990 sva se s kolegom Vilijem Žgavcem namenila s kanujem obiskati Cerkniško jezero. Pred tem mi je Vili povedal, da je pred dobrim tednom poslušal na jezeru petje (oglašanje) velike bobnarice. Omenil je tudi to, da je veliko bobnarico slišati zelo daleč, kasneje pa sva ugotovila, da je ta razdalja dobre tri km. Pela je med Lipsenjščico in Strženom, poslušala pa sva jo še na Gorici pri Dolenjem Jezeru.

Ko sva s kanujem odplula po Strženu in različnih kanalih proti zvoku velike bobnarice, še zdaleč nisva vedela, kako dolga pot naju čaka. Njeno oglašanje je bilo vse bližje, vendar pa do nje nisva prišla tako lahko, saj sem že pomislil, da se bobnarica od naju hkrati tudi oddaljuje. Med plovbo sva imela priložnost opazovati tudi manj znane vrste ptičev; nekateri so verjetno zelo zanimivi gnezdilci Cerkniškega jezera, če seveda tod tudi resnično gnezdi. Opazovala sva dve (2) rjavi čaplji (*A. purpurea*), črno štokljo (*C. nigra*), samico (♀) rjavega lunja (*C. aeruginosus*), ter dve (2) kostanjevi raci (*a. nyroca*). Med številnimi pojočimi rakarji in bičjimi trstnicami sta pela

tudi srpična trstnica (*A. scirpaceus*) in trstni kobilčar (*L. luscinioides*). Velika bobnarica se je kar pogosto oglašala (na vsakih 15 minut), vendar sva imela občutek, da sva tik pred njo. Toda to še zdaleč ni bilo res. Pela je ves dan (12. h, 13.05, 14.25, ter tudi ob 15.47 in 17 h). Tudi takrat, ko sva bila že popolnoma prepričana, da je v bližini, sva zapustila kanu in peš nadaljevala proti kraju njenega oglašanja. Čisto na koncu sva jo iskala že gonometrično. Končno je približno dvajset metrov pred Vilijem ta skrivnostna ptica zletela v zrak. Velika bobnarica je odletela daleč stran v smeri proti Dolenjemu Jezeru. Pričakovala sva jo v najbolj gostem trstičevju, vendar je zletela iz redkega trstja in gostega bička. Voda je bila visoka dobrih dvajset centimetrov. Iskala sva morebitno gnezdo, pa ga nisva našla. Ko sva se vračala proti kanuju, sva poslušala oglašanje še ene velike bobnarice in kasneje na drugem mestu še ene. Tako sva imela priložnost videti in poslušati vsaj dva (2) pojoča samca (♂) te vrste. Mislim, da velika bobnarica gnezdi na Cerkniškem jezeru, vendar ne redno, ker je v času gnezdenja jezero pogosto brez vode. Po pripovedovanju lovcev in preparatorjev je bila že v zimskem času ustreljena!!!

Pred leti mi je domačin na Kolanskem blatu (otok Pag) pripovedoval, kako to ptico včasih sliši v vas, vendar je zelo redka in njeno oglašanje ali petje prinaša vojno ali pa hude čase. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana*

ČRNOKLJUNI VIHARNIK *Puffinus puffinus* **MANX SHEARWATER** – *At Piran Gulf on 24th August 1988; not accepted by Rarities Committee*

V oddaji TV Ljubljana Poletna noč, ki jo je 24. 8. 1988 vodil E. Bergant, je beseda tekla o ribičih. Voditelj oddaje se je na ladji pogovarjal z ribiči, rečeno pa je bilo, da plujejo na morju med Portorožem in Savudrijo. Prispevek je moral biti posnet podnevi, saj je bilo svetlo, televizijska kamera pa je v svoj objektiv ujela tudi galebe, ki so se spreletavali za ribiško ladjo. Med njimi so se spreletavali tudi črnokljuni viharniki. Če ima kdo od bralcev Acrocephalusa možnost, da bi dobil posnetek te oddaje, ga prosim, da mi to sporoči. Želel bi namreč, da si člani Komisije za redkosti posnetek ogledajo in v primeru, da je bila moja determinacija pravilna, uvrstijo ome-

njeni podatek v seznam doslej ugotovljenih vrst ptic Slovenije kot tretji podatek za to vrsto. *Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 61000 Ljubljana*

Pripis Komisije za redkosti: V arhivu TV Slovenija žal ni več posnetka omenjene oddaje. V poročilu o opazovanju ni opisa vrste oziroma niso zapisane značilnosti, po katerih je gledalec določil vrsto.

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*

BLACK STORK – *Observations in Besnica Valley: 2 on 18th August 1986, one on 27th May 1990 and 12th July 1990, one on 18th May 1991 and one attacked by Buzzard on 15th September 1991*

15. 9. 1991 sem ob cesti v dolini Besnice ob izlivu Ljubljanice v Savo iz avtomobila zagledal velikega ptiča na vrhu električnega droga. Ko sem se pripeljal bliže, sem v »prikazni« spoznal mokro črno štokljo, ki si je urejala premočeno perje. Mimo vozeči avtomobili je niso motili, tako da sem jo celo posnel na filmski trak.

Nenadoma je priletela navadna kanja in očitno hotela sestiti prav na ta električni drog. Vendar črne štoklje ni pregnala, ker je ta z mogočnim mahanjem s perutmi odgnala nepovabljenega gosta. Kanja je nato odletela na sosednji drog.

Naj dodam, da v dolini Besnice, po pripovedovanju domačinov, črno štokljo redno videvajo. Sam sem jo že prej videl 18. 5. 1991, ko je letela po dolini Besnice iz smeri Save proti zgornjemu delu doline. Visoko nad dolino je en primerek letal tudi 27. 5. 1990 in 12. 7. 1990. Še starejši pa je podatek iz leta 1986: 18. 8. sta bili na Ljubljani, tam, kjer se ji priključi dolina Besnice, dva primerka, od katerih je bil en nedvomno odrasel.

Razmere so očitno ugodne, torej bi črna štoklja v dolini Besnice lahko tudi gneznila? (glej tudi prispevek dr. S. Matvejeva v številki 19–20, str. 22) *Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana*

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*

WHITE STORK – *Winter observation: one at Fram near Maribor on 28th January 1992*

28. 1. 1992 je Radio Maribor sporočil, da so domačini v okolici Frama pri Mariboru opazili belo štokljo, zadržujočo se v njihovem kraju. Dogodek ne bi bil nič posebnega, če bi se štoklja pojavila sredi leta, navsezadnje v teh krajih gnezdi. Ker pa gre za povsem zimski

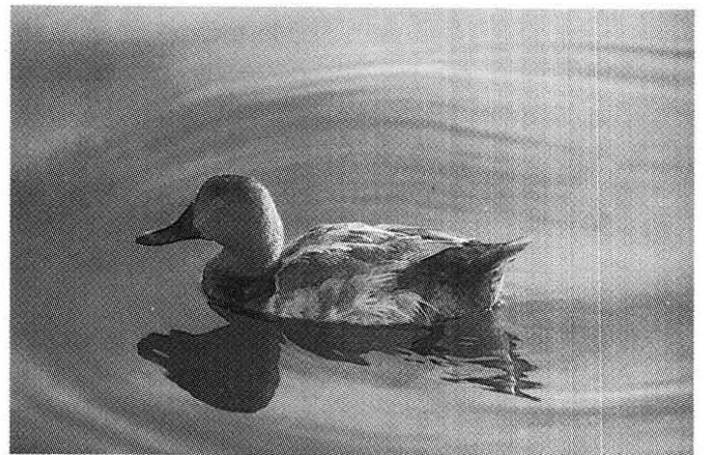
mesec, pojav bele štoklje v tem času odpira vrsto vprašanj in ugank. Ustrezne odgovore je zelo težko najti, torej lahko samo ugibamo.

Da gre v tem primeru za vračajočo se selivko, bi težko verjeli, saj se prve pokažejo na starih gnezdih komaj sredi marca. Tako smo v letu 1992 prvo štokljo opazili šele (že) 15. 3. v Šikolah na Dravskem polju. Iz preteklosti je znanih več primerov, ko so posamezni osebk na jesen ostali v naših krajih, čeprav se je glavna jate odselila. Prezimovanje bele štoklje v okolici Murske Sobotice v zimi 1989/1990 in v Sečoveljskih solinah v zimi 1990/1991 (videli smo jo lahko tudi na televiziji), sta zadnja takšna dogodka. Tudi iz sosednje Avstrije so znani primeri, ko posamezne štoklje na jesen niso odletele. O tem so poročala celo sredstva javnega obveščanja.

Pogoste mile zime omogočajo, da posamezne neseleče se štoklje zimo preživijo. Ker je hrane seveda manj, se klatijo daleč naokoli, tudi prek državnih meja. Ali je bela štoklja, opažena januarja v Framu, ena izmed teh nenavadnih klatežev? *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

RACA SIVKA *Aythya ferina*

POCHARD – *Male at Crikvenica Harbour (Croatia) in July 1980*

Julija 1980 sem v pristanišču v Crikvenici (Hrvaška) postal pozoren na raco, ki je prav domače plavala med čolni in si iskala hrano. Pogledal sem od bliže in videl, da gre za samca sivke. Sprva sem mislil, da je poškodovan, ko pa se je nekajkrat spreletel, sem videl, da ni z njim nič narobe. Nerazumljiva mi je ostala le njegova domačnost in prilagojenost človekovi bližini, saj sivke običajno niso tako zaupljive. *Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana*

RJAVKA *Aythya marila***SCAUP** – 9 at Lake Cerknica on 8th December 1991

8. 12. 1991 sva na Cerkniškem jezeru opazovala ptice. Najino pozornost je pritegnila skupina rac, ki je plavala kakih 200 metrov od vzhodnega brega vzpetine, imenovane Gorica. Najprej sva pomislila na čopaste črnice, toda bele lise okoli kljunov samic in sivi hrbti samcev so naju prepričali, da so opazovane rase rjavke. Skupaj sva opazovala 9 primerkov (4 ♂, 5 ♀). *Borut Rubinič, Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

ZVONEC *Bucephala clangula***GOLDENEYE** – 2 females on Ljubljanica river from 15th to 21st January 1986

Od 15. do 21. 1. 1986 sem opazoval dve samici zvonca, ki sta se zadrževali na Ljubljanici blizu gostišča Livada. Najraje sta posedali na veji nad vodo, kjer sem eno tudi fotografiral. Kljub temu, da sem se v naslednjih dneh vračal na omenjeno mesto, ju nisem več opazil. *Ivo A. Božič, Na jami 8, 61000 Ljubljana*

RIBJI OREL *Pandion haliaetus***OSPREY** – At Zbilje Reservoir on 5th and 6th April 1992

Galeb, pomislim v trenutku, ko ga zagledam nad jezerom. S počasnimi, elegantnimi zamahi se oddalji, nenadoma pa za nekaj trenutkov obvisi v zraku, podobno kot postovka. Izgine, čez čas pa se vrne in usede na vejo visoke smreke na drugi strani jezera. Dolgo, dolgo čepi tam in dobro si ga ogledam, čeprav razdalja ni ravno majhna. Toda dvoma ni nobenega in v beležnico zapišem: Ribji orel. Zbiljsko jezero, 5. 4. 1992. Oblačno z rahlim dežjem in temperaturo med 10. in 15° C.

Še bolj pa se vznemirim naslednjega dne, ko zagledam še drugega ribjega orla, čepečega na smreki onkraj jezera. Tako lahko opazujem tako rekoč oba hkrati, saj sta drug od drugega oddaljena le približno dvesto metrov. Tudi ta popoldan je deževen, temperatura pa celo za kakih 5° C nižja. *Henrik Ciglič, Likozarjeva 7, 64000 Kranj*

SABLJARKA *Recurvirostra avosetta**Sedmi zapis za Slovenijo.***AVOCET** – At Rošnja (Drava river) on 4th February 1992*Seventh record from Slovenia.*

V jasnem in dokaj mrzlem jutru sem 4. 2. 1992 obiskal reko Dravo na odseku Loka–Rošnja. Sprva sem videl le osem sivih čapelj, ki so mirno ždele na prodišču. Kakor hitro pa so me opazile, stopil sem namreč izza grmovja, so se prestrašeno dvignile. Še v istem trenutku mi je zastal dih, kajti v zraku sem zagledal nikogar drugega kot sabljarko! Bila pa je očitno zelo plašna, saj sem ji sledil nizvodno še kakšne štiri kilometre, a je na žalost nisem več zasledil. Pozornost vsekakor vzbuja njeno rano pojavljanje, če že drugega ne. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas*

VELIKI PRODNIK *Calidris canutus**Četrty zapis za Slovenijo.***KNOT** – At Sečovlje Salinas on 15th February 1992 (incl. some Redshanks and 72 Dunlins)*Fourth record from Slovenia.*

Ko sva pogledala čez kanal Piketo, sva poleg rdečenogih martincev *Tringa totanus* opazila tudi večjo skupino prodnikov. Z nekaj truda sva določila in naštela 72 spremenljivih prodnikov *Calidris alpina*. Ob pregledovanju s teleskopom je najino pozornost zbudil precej večji ptič, že skoraj velikosti rdečenogega martinca, osuplo pa sva opazila tudi blede sivo zelene noge. Tudi perje je bilo manj kontrastno, ptič pa je nasploh deloval bolj ali manj sivo. Pri podrobnejšem pregledu sva ugotovila tudi, da ima nekaj krajši kljun od spremenljivih prodnikov, pikaste boke in vidno nadočesno progo. Postavo je imel značilno za prodnike. Glede na vse našteto sva ugotovila, da opazujeva odraslega velikega prodnika *Calidris canutus* v zimskem perju. Kraj in čas: Sečoveljske soline, 15. 2. 1992. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

PUKLEŽ *Lymnocyptes minimus***JACK SNIPE** – *At Ljubljansko Barje on 21st April 1991*

Dne 21. 4. 1991 sva se odpravila na redno opazovanje ptic na Ljubljansko barje. V bližini kanala Peščenek (med Kozlarjevo goščo in Tomišljem), sva splašila majhno, kozici podobno ptico, ki je sunkovito zletela izpod šopa trave tik pred nama. Ptica je v loku poletela kakih deset metrov in se spet spustila na tla. Med kratkim poletom se je cvileče oglasila. Glede na vse značilnosti sva ptico določila za pukleža. Kasneje sva ptico poskušala še enkrat odkriti, vendar se nama to, kljub intenzivnem iskanju, ni posrečilo. *Borut Rubinič, Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

PUKLEŽ *Lymnocyptes minimus***JACK SNIPE** – *Found dead at Lake Pernica on 7th February 1992*

Dne 7. 2. 1992 sem opazoval ptice na jezeru Pernica. Zanimiv teren sem si popestril še z najdbo, po sivih daljših nogah in dolgim kljunu sodeč, pobrežniškega trupelca. Kadaver sem našel na nasipu daljnovidnega stebra na zgornjem delu jezera.

Stanje kadavra je kazalo, da je smrt povzročil plenilec. Glava je bila ločena od trupa, večina perja populjena, globoke rane so bile le na prsnem predelu.

Kljub slabemu stanju kadavra sem na osnovi obarvanosti glave ter dolžine in oblike kjuna sklepal, da gre za pukleža. Za dokončno determinacijo sem vzel s seboj glavo, nogo in krilo ter vse izmeril. Perut je merila 110 mm, kljun 38 mm in krak 24 mm, te mere se tudi popolnoma skladajo s pukleževimi merami iz priročnika »Shorebirds«. *Franc Janžekovič, Maistrova 10, 62000 Maribor*

KAMENJAR *Arenaria interpres**Osmi zapis za Slovenijo.***TURNSTONE** – *At Lake Ormož on 9th May 1987*
Eighth record from Slovenia.

Dne 9. 5. 1987 sem na asfaltiranem nasipu Ptujskega jezera pri zapornicah v Markovcih opazoval en osebek kamenjarja. Ob že znani zaupljivosti kamenjarja sem tudi tega opazoval z razdalje približno 20 m, značilen črn predpasnik z obrazno masko in rahlo privihan kljun so ga nedvomno

izdajali. Vso slikovitost je pokazal šele v letu, prepletajoče se črne in bele proge z vmesnimi rjavimi odtenki pa so pustile nepozaben vtis na redkega preletnika. *Franc Janžekovič, Maistrova 10, 62000 Maribor*

TRIPRSTI DETEL *Picoides tridactylus***THREE-TOED WOODPECKER** – *Female at Lontovž near Trbovlje on 10th March 1988*

Tripirsti detel sodi nedvomno med redkejše predstavnike žoln in detlov pri nas. Vsak podatek o tej vrsti je zato tem bolj zanimiv in dobrodošel. 10. 3. 1988 se je samica tripirstega detla zadrževala na suhi smreki v Lontovžu nad Trbovljami. Po krajšem brskanju za lubjem in po suhem deblu je odletela na drugi konec gozda. *Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana*

TRIPRSTI DETEL *Picoides tridactylus***THREE-TOED WOODPECKER** – *Female at Osankarica (Pohorje) on 7th August 1991 (incl. one Black Stork)*

Lepega poletnega dne 7. 8. 1991 smo bili na družinskem izletu po Pohorju. Čeprav smo hodili praktično ves dan, me je glavna ornitološka zanimivost čakala šele ob petih popoldne, ko smo prišli do Treh žeblijev pri Osankarici (1300 m n. v.). Med samimi smrekami je bilo že kar temno. Tam sem na starem, trhljem deblu, približno šest metrov od tal, zagledal samico tripirstega detla. Za vse, ki smo stali okoli debla, se sploh ni zmenila, ampak si je ves čas vneta iskala hrano. Pri tem je še posebej prišel do izraza njen beli hrbet.

Čeprav sodi to opazovanje v čas izven gnezdilnega obdobja, domnevam, da tripirsti detel na Pohorju gnezdi.

Mislím, da je to samo ena izmed skrivnosti Pohorja, ki bi ga morali čimprej raziskati. Črna štoklja *Ciconia nigra* in komatar *Turdus torquatus*, ki smo ju opazovali čez kakšno uro, sta to misel v meni samo potrdila. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

TRIPRSTI DETEL *Picoides tridactylus***THREE-TOED WOODPECKER** – *At Areh (Pohorje) on 8th March 1992*

Dne 8. 3. 1992 sva od 12.30 do 15.30 s prijateljem opazovala ptice na Arehu na Pohorju. V

smrekovem gozdu sva opazila detla. Bil je samec triprstega detla; prepoznala sva ga po rumeni barvi na glavi in belem hrbtu. Po trebuhu in bokih je bil grahasto belo siv. Plezal je po bližnji smreki, splašen se je premaknil na majhen štor, nato pa odletel proč.

Ko sva odšla naprej, sva opazila precejšnje število gorskih sinic. Bilo jih je okoli 20. Pripilazil sem se do njih in jih fotografiral. Ko sem se ozrl, sem zagledal na bližnji bukvi dolgoprstega plezalčka. Njegovi boki so bili snežno beli. Opazovala sva tudi veliko število čížkov ter meniščkov. *Branko Božič, Pintarjeva 11, 62000 Maribor*

PUŠČAVEC *Monticola solitarius*

BLUE ROCK TRUSH – 2 ♂ at Sočerga on 27th May and 9th June 1991

Ko sem se 27. 5. 1991 mudil v Sočergi, sem dalj časa opazoval samca puščavca s hrano v kljunu. S polnim kljunom je zletel za skalnat rob in se s praznim kljunom kmalu vrnil na isto mesto. Opazoval sem ga še nekaj časa, vendar nisem opazil, da bi imel spet kaj v kljunu. Zatem sem na drugem koncu tega skalnatega previsa opazil še enega samca. Ko sem na to mesto prišel še drugič (9. 6. 1991), sem zopet opazil dva samca (2 ♂) puščavca. Sodelavec Igor Brajnik pa mi je ob tem dejal, da je puščavca opazoval na tem kraju tudi v letu 1990. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana*

PUŠČAVEC *Monticola solitarius*

BLUE ROCK TRUSH – Nest with nestlings found at Veli Badin (Kraški rob) on 9th June 1991. Single birds observed also at Osp and Črni Kal in May 1991.

V Ospu in Črnem Kalu ter še nekaj krajih vzdolž Kraškega roba sem v maju 1991 večkrat opazoval puščavca. 9. junija mi je samec na Velem Badinu nehote pokazal gnezdo – v kjunu je nosil iztrebek. Z Andrejo sva našla gnezdo z nekaj dni starimi mladiči. Čeprav le dobre tri metre visoko, pod previsom, je bilo gnezdo v skalni razpoki pretežno dostopno, da bi lahko ugotovila število mladičev. *Bojan Marčeta, Pobeška c. 48, 66000 Koper*

MALI MUHAR *Ficedula parva*

RED-BREASTED FLYCATCHER – Singing male in Vrata Valley (Triglav National Park) on 27th July 1991

Sredi julija sva popisovala ptiče v svojem kvadrantu v okviru ornitološkega atlasa TNP. Na poti proti Luknji iz doline Vrat me je dne 27. 7. 1991 iz bukovega gozda, ob katerem se je vila steza, spremljalo oddaljeno petje ščinkavcev, vrbjih listnic in črnoglavk. Malce razočarana sem prilezla do nizkega bukova na levi strani poti, ko me je prijetno presenetilo popolnoma neznan petje. Pela sta izmenično dva samca, ki pa sta se spretno izmikala mojemu daljnogledu. Ker je bil kasetofon žal pri Primožu, ki se je v tem času vračal s Kriških podov proti Luknji, mi ni preostalo drugega, kot da pridno ponavljam neznan napev v mislih. Na srečo sva kasneje hitro ugotovila, da sem poslušala malega muharja, saj ima zelo značilno dolgo kitico, ki jo ponavlja v neskončnost. Tri dni kasneje sva se vrnila, da bi petje posnela, vendar se muhar ni več oglasil, ker je bilo izredno deževno in hladno vreme. Razveselili pa so naju že speljani mladiči kalinov in šmarnice. *Karin Rižner, Primož Kmecel, Riharjeva 28, Ljubljana*

ČRNOČELI SRAKOPER *Lanius minor*

LESSER GREY SHRIKE – Nest with 7 eggs at Ig-Lavrica on 6th June 1980

Črnočeli srakoper je eden naših redkejših srakoperjev. Kljub temu pa sem imel pred leti srečo, ko sem 6. 6. 1980 našel na relaciji Ig-Lavrica pred hišo na jablani gnezdo, okrog 6 m od tal. Kljub temu, da gnezdo še ni bilo čisto dokončano, je bilo v njem že sedem jajc. Žal so jajca kasneje postala plen nepoznanega plenilca gnezd. *Ivo A. Božič, Na jami 8, 61000 Ljubljana*

ČRNOČELI SRAKOPER *Lanius minor*
LESSER GREY SHRIKE – *Three adults and one young at Banovci near Veržej on 22nd July 1991*

Nekega poletnega dne je bilo v Banovcih pri Veržejju zelo vroče. In ravno tega dne, sredi največje vročine, sva s prijateljem hodila po tamkajšnjih poljih in oprezala za ptiči. Opazovala sva predvsem veliko število speljanih rjavih srakoperjev, drugih ptičev pa ni bilo veliko. Toda na vrhu nekega grma sredi travnika je tega dne 22. 7. 1991 posedal tudi črnočeli srakoper. Ko sva se mu približala je vzletel, za njim pa, ne vem od kod so se vzeli, še trije primerki. Kar nekaj časa sva jih zasledovala, preden so se končno umirili na žici telefonske napeljave. Tri sem določil kot odrasle osebe, en primerek pa je bil mladosten. Bil je podoben odraslim, le da še ni imel črnega čela pa tudi barv je bil bolj medlih. Vse štiri sva nato še precej časa opazovala, ko so se z žic spuščali na travnik in si lovili plen. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

VRTNI STRNAD *Emberiza hortulana*
ORTOLAN BUNTING – *Caught and ringed at Vrhnika on 21st September 1991*

21. 9. 1991 se je na vrhniški ornitološki postaji

v mrežo ujel primerek vrtnega strnada. Po običajnem ter že rutinskem obročkanju in meritvah sva potrebovala kar nekaj časa, preden sva po zunanjih repnih peresih (po vzrocu beline) določila starost. Seveda ni šlo brez Svenssonovega priročnika. Določila sva tudi spol (samica), čeprav je determinacija v jesenskem – pogolitvenem obdobju težja kakor pa spomladi ali poleti in gre velikokrat za zmote.

Podatek je seveda zanimiv, ker gre za razmera kasen datum pojavljanja oziroma prelet. Pri nas obstaja zelo malo podatkov iz časa preleta. Navsezadnje sploh ne vemo natanko, kdaj se prelet prične in konča. V Evropi je postal vrtni strnad zelo redek ptič. Tudi pri nas ni nič boljše, zato je potrebno, da tej vrsti posvetimo več pozornosti. Omenjeni ujeti primerek predstavlja doslej tretji podatek za vrtnega strnada na vrhniški ornitološki postaji.

Biometrični podatki:
 starost: odrasel (AD)
 spol: samica (♀)
 perut: 88 mm
 teža: 27 g.
 golitev: kompletna.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor, Miro Vamberger, Na gorci 59, Zrkovci, 62000 Maribor

Pegasta sova *Tyto alba guttata* **gnezdi na Ljubljanskem barju**
Nesting of Barn Owl *Tyto alba guttata* **at Ljubljansko Barje**

Leta 1988 je bilo na Ljubljanskem barju in njegovi okolici postavljenih sedemindvajset gnezdilnic, namenjenih predvsem proučevanju južne postovke *Falco naumanni*. Ob tem je potrebno dodati, da je še okoli leta 1960 gnezdilo v Sloveniji domnevno najmanj tisoč (1000) parov južne postovke in da je v dobrih dvajsetih letih to število padlo na dobrih deset še gnezdečih parov. V gnezdilnicah so se ob njih pojavile tudi druge vrste ptičev, ki so tod prenočevale ali pa celo gnezdile. V petih gnezdilnicah smo spomladi leta 1991 našli izbljuvke pegaste sove *Tyto alba*. Zbrane izbljuvke je obdelal kolega D. Tome in nastal je zanimiv prispevek o prehrani pegaste sove na Ljubljanskem barju (glej 51. številko revije ACROCEPHALUS).

V gnezdilnici številka G 20 (Babna gorica, Ljubljansko barje) so bili 29. aprila 1991 najdeni številni izbljuvki pegaste sove, lobanje malih sesalcev, kokošja noga in različen drobir (ostanki hrane, kosti, iztrebki in drugo).

24. maja 1991 sta iz gnezdilnice zleteli dve pegasti sovi (verjetno ♂ in ♀), ki sta v njej očitno »prenočevali«. V gnezdilnici še ni bilo jajc.

17. junija 1991 je bilo v gnezdilnici šest snežno belih jajc. Prav tja sem se namenil tudi 25. junija 1991 in na moje veliko presenečenje je bilo na dnu gnezdilnice kar sedem belih jajc naslednjih dimenzij:

38,5 mm × 32,9 mm = 19,7 g
 38,0 mm × 32,0 mm = 19,3 g
 39,5 mm × 31,8 mm = 19,8 g

38,1 mm × 31,5 mm = 19,4 g

40,0 mm × 30,7 mm = 20,0 g

39,4 mm × 31,8 mm = 19,6 g

39,7 mm × 31,6 mm = 20,1 g

13. julija 1991 je iz gnezdilnice zletela samica pegaste sove (vali samo ♀), na dnu pa so bili že štirje mladiči in tri jajca.

20. julija 1991 je bilo v gnezdilnici šest mladičev in eno jajce, iz katerega je bilo slišati čivkanje mladiča. Mladiči so bili zelo različnih velikosti, zato sem mogel obročkati le tri mladiče.

31. julija 1991 sem obročkal četrtega mladiča; en majhen mladič je bil mrtev in »pohojen«, o drugih dveh pa ni bilo sledu, čisto mogoče je, da so ju »večji« mladiči pojedli. Vzrok za pogin oziroma zmanjšanje števila mladičev je verjetno v tem, da je bila starostna razlika med mladiči vendarle prevelika, saj je bil prvi in tudi največji že v celoti operjen (skoraj kot starša), v nasprotju z zadnjim mladičem, ki je bil ta dan še v jajcu (20. 7.). Ravno tako preseneča precejšnje število jajc (7), kar pa je mogoče samo ob zadostni količini hrane. Gnezdenje pegaste sove je zanimivo zato, ker v zadnjih nekaj letih ni bilo zanesljivih podatkov o gnezdenju te vrste na Ljubljanskem barju. Letos 19. maja 1992 je bila gnezdilnica G 20 še prazna.

Foto 1: Jajca pegaste sove *Tyto alba guttata* 25. junija 1991 na Ljubljanskem barju.

Photo 1: Barn Owl's *Tyto alba guttata* nest at Ljubljansko Barje on 25th June 1991.

POVZETEK

Leta 1991 je v eni izmed gnezdilnic namenjenih južni postovki na Ljubljanskem barju gnezdila

pegasta sova. V gnezdu je bilo 7 jajc, preživeli pa so le štirje mladiči. Ko je bil najstarejši mladič skoraj v celoti operjen, je bilo zadnjega še slišati v jajcu. Zadnja leta ni bilo zanesljivih podatkov o gnezdenju te vrste na Ljubljanskem barju.

SUMMARY

In 1991 a Barn Owl was found breeding in one of the nest boxes placed at Ljubljansko barje for the Lesser Kestrel's breeding purposes. The nest contained seven eggs, but only four young survived. While the eldest chick was almost fully fledged, the last one could still be heard in the eggshell. In the last few years no reliable data on breeding by this species at Ljubljansko Barje has been received.

Dare Šere,
Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20,
SLO - 61000 Ljubljana

AKCIJA »GNEZDITVENI OBRAZEC« V LETU 1991

V letu 1991 sem prejel 110 obrazcev, od tega devet (9) še za leto 1990 in enega še za leto 1985.

V akciji je sodelovalo dvanajst sodelavcev, in sicer (v oklepaju število poslanih obrazcev): S. Bačani (6), L. Božič (3), F. Bračko (4), D. Denac (10), B. Drozg (3), M. Godec (3), F. Janžekovič (1), K. Keček (3), B. Kozinc (22), L. Osterman (9), M. Vogrin (42), E. Vukelič (4).

Na poslanih obrazcih je bilo zajetih sedemintrideset (37) vrst.

Za naprej upam, da bodo obrazci izpolnjeni še bolj temeljito (priporočam tri obiske gnezda v različnih stadijih, kar pa ne velja za redke in ogrožene vrste!). Prav tako želim, da bi v akciji sodelovalo več ornitologov, kot jih je do sedaj.

Obrazce lahko pošljete kadar koli, v poštev pridejo tudi starejši podatki. *Milan Vogrin, Hotinja vas 164/a, 62312 Orehova vas.*

Dokumenti: Vprašanje učinkovitega varstva ptic tudi na Dolenjskem Documents: The question of effective protection of birds also in the region of Dolenjska

Bogastvo dolenjske ornitofavne nekoliko bolje in podrobneje spoznavamo šele v zadnjem času. Vrsta območij je še neraziskanih in v njihovih nedrjih se gotovo »skriva« še marsikatera zanimivost. In kakšen je odnos tukajšnjega prebivalstva do ptic? Glede na razmere in ljudi, ki jih pozna, predvsem pa na vsebino razgovorov, ki sva jih imela s posameznimi lovci, ta odnos ni ravno zgleden. S konkretnimi primeri kršenja pravnih predpisov sva se seznanila ob dveh obiskih (konec leta 1991 in v začetku 1992) pri nekem preparatorju (imena ne navajava, ker meniva, da gre za splošno problematiko). Ta je imel med številnimi nagačenimi živalmi vrsto popolnoma zavarovanih ptic, med njimi tudi:

Gavia arctica, *Ardea cinerea*, *Buteo buteo*, *Buteo lagopus*, *Aquila pomarina* juv., *Accipiter gentilis*, *Accipiter nisus*, *Perdix perdix*, *Philomachus pugnax*, *Tringa glareola*, *Larus ridibundus*, *Asio otus*, *Otus scops*, *Strix aluco*, *Strix uralensis*, *Tyto alba*, *Coracias garrulus*, *Alcedo atthis*, *Jynx torquilla*, *Turdus torquatus*, *Tichodroma muraria*, *Oriolus oriolus*, *Nucifraga caryocatactes*, *Coloeus monedula*, *Coccothraustes coccothraustes*

Vse nagačene ptice so izvirale iz Dolenjske. Večina je bila dobljena z odstrelom, npr. severni slapnik, veliki skovik, vodomec, skalni plezavček, medtem ko so bili kragulji v glavnem ujeti v pasti (kar je prepovedan način lova, zato tudi navajava kragulja in skobca). Nekaj je bilo povoženih (menda kar vse druge sove), sem ter tja pa se dobi še kakšna mrtva ptica, kot denimo zlatovranka. Mali klinkač je bil dobljen še živ in je dušo izpustil pri preparatorju.

Poglavitni vzroki ogrožanja ptic so sicer v spreminjanju, krčenju in uničevanju življenjskega prostora in uporabi kemičnih sredstev v kmetijstvu. Zato je še toliko bolj nerazumljivo, da nekateri lovci uničujejo vrste, katerih populacije so že tako ali tako močno prizadete zaradi drugih človekovih vplivov v prostor. Ornitologi smo spričo okoliščin (beri brezbriznosti pristojnih) že ničlikokrat opozarjali na to problematiko, tudi na številne konkretne primere. A smo v zadnjem času, ko pristojne na to opozorimo, običajno odslovljeni, češ, da pri nas ni ustrezne zakonodaje in da je treba počakati na sprejetje nove, boljše.

Že res, da so v sedanji zakonodaji luknje in marsikatera zadeva ni dorečena, vendar pa velja poudariti, da pravni predpisi natanko določajo, katere vrste je dovoljeno loviti, kdaj in kako ter katere so popolnoma zavarovane. Zoper kršilce pa so določene sankcije. Zapisati torej velja, da pristojni niti obstoječih pravnih predpisov niso zadosti izkoristili za varstvo (tega dela) naravne dediščine. Daleč od tega.

Ob nastajajoči zakonodaji o varstvu živalskih vrst pa želiva opozoriti na nujnost celovitega obravnavanja preparatorstva in vprašanj v zvezi s tem ter učinkovitega inšpekcijskega nadzora.

Viko Luskovec, Rožna 7, 64208 Šenčur
Andrej Hudoklin, Ob Sušici 15, 68350 Dolenjske Toplice

Foto 1-2: Mali klinkač *Aquila pomarina* (levo) in koconoga kanja *Buteo lagopus* (desno). (V. Luskovec)
Photo 1-2: Lesser Spotted Eagle (left) and Rough-legged Buzzard (right). (V. Luskovec)

Foto 3: Skalni plezavček. (A. Hudoklin)
Photo 3: Wallcreeper. (A. Hudoklin)

Nove knjige New books

Ian Lewington, Per Alström, Peter Colston: **A FIELD GUIDE TO THE RARE BIRDS OF BRITAIN AND EUROPE.** Harper Collins 1991

Če ste se kdaj že začeli spraševati, ali imate pred seboj malega prodnika ali katerega od njegovih zelo podobnih šestih ameriških sorodnikov, potem je ta terenski priročnik prav to, kar rabite.

Po vseh merilih sodobno zasnovana knjiga je namenjena predvsem zanesljivi identifikaciji v evropskem merilu redkih vrst. Izčrpen uvod, sistematično in pregledno obdelane vrste in že kar neverjetno lepe in natančne ilustracije so glavne odlike te knjige. Za vsako vrsto so v tekstu natančno opisana različna perja in njen status. Tekstu v tem smislu sledijo tudi ilustracije, tako so na primer za vrbjega strnada *Emberiza aureola* predstavljeni samček in samička poleti, samček v prehodu iz zimskega v letno perje in juvenilni osebek. Ob ilustracijah so na desni strani predstavljene še glavne iztočnice za določevanje vrst, ki so ponavadi zelo eksaktne in dobro izbrane. Kot primer bi rad navedel velikega in malega rumenonogega martinca *Tringa melanoleuca*, *Tringa flavipes*, ki si ju po svojem terenskem ključu (Bruun et al.) ne bi upal (do)ločiti, v pričujoči knjigi pa se je problema na podlagi ilustracij in opisa subtilnih razlik že mogoče lotiti, četudi niste nobene od teh dveh ptic še nikoli videli. Veliki rumenonogi martinec ima debelejši, daljši, rahlo navzgor ukrivljeni kljun, po bokih pa je občutno bolj grahast. V večje težave zaidemo

seveda, če je opazovana ptica v zimskem perju, kjer je kljun in splošni vtis edini razpoznavni znak.

V knjigo sta vključeni dve glavni skupini ptic: redki klateži in redki gnezdilci, če se ne pojavljajo v večjem številu na preletu. Pri redkih gnezdilcih je bil eden izmed kriterijev tudi endemična razširjenost.

Ključ ni pretirano angleško-otoško obarvan, čeprav bi glede na število opazovanj redkosti in popularnost tovrstnega opazovanja (twitcherji), lahko brez zamere bil. Le malokatera vrsta, vključena v knjigo, je bila opazovana tudi v Sloveniji. Nobena med njimi ni prav zares velika redkost na evropskem nivoju. Kljub temu pa bi bilo zmotno trditi, da takšne knjige potemtakem pri nas niti ne rabimo. Morda ne sodi ravno v desni žep brezrokavnika, gotovo pa kot končna referenca na knjižno polico. Morda je vzrok za neopazovanje večjih redkosti tudi nepoznavanje vrst in premajhno število opazovalcev. Zagotovo je bil tudi za Brite nekoč prekomorski prodnik *Calidris melanotos* velika redkost. Zdaj so tam ta ptica, zlatar *Tryngites subruficollis*, beloriti prodnik *Calidris fuscicollis*, dolgokljuni slokar *Limnodromus scolopaceus*, tribarvni liskonožec *Phalaropus tricolor*, travniški prodnik *Calidris bairdii* in sibirska prosenka *Pluvialis dominica* opaženi večkrat vsako leto. Seveda temu botruje v veliki meri drugačen geografski položaj. Najpogosteje opazovanega ameriškega prodnika, prekomorskega prodnika, so doslej opazovali že več kot 2000-krat, od tega je kar nekaj opazovanj tudi iz dežel, ki mejijo na Slovenijo (Avstrija 20 podatkov).

Paradoksalno je, da pričujoči terenski priročnik močno prekaša vse splošne terenske priročnike za določevanje evropskih ptic. Tako lahko začetnik s pomočjo tega priročnika zanesljivo določi vrsto, starost in spol kakšne izjemno redke ptice, zatakne pa se mu lahko pri elementarnih dvojniških vrstah, če nima vsaj še dveh knjig poleg osnovnega priročnika. Verjetno pa bo tudi ta praznina kmalu zapolnjena. *Primož Kmecl, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana.*

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Pri ujedih s prejšnje skrivnostne fotografije najbolj bodeta v oči razmeroma majhna glava in droben, a ne kratek vrat. Pri ujedah je večkrat

pomemben parameter pri določevanju vrste obarvanost, progavost ali oblika repa. Ptica na fotografiji pa ima rep zložen, in ker je slikana proti svetlobi, naštetih značilnosti ni moč videti. Kljub temu pa je dolžina repa, ki dosega ali celo presega širino peruti, morda najbolj odločilen dejavnik za določitev vrste.

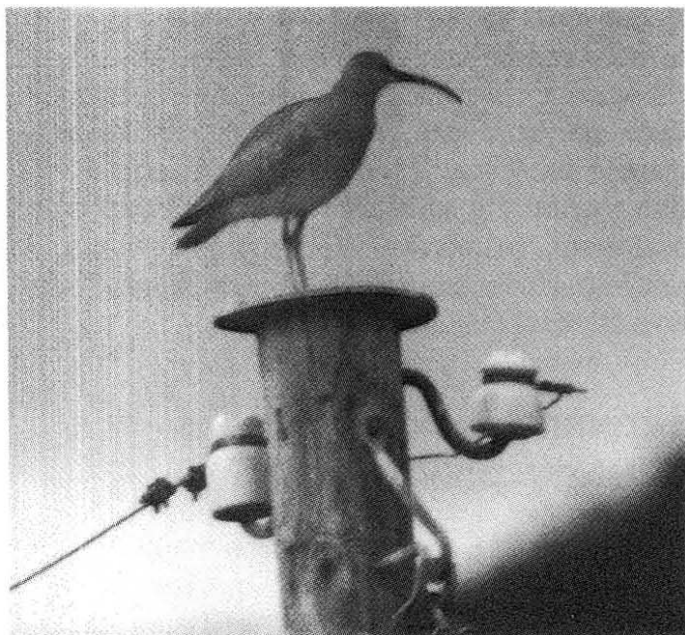
Pomagamo si lahko tudi z obliko peruti, pri čemer predstavnike kraguljev izločimo zaradi skoraj ravne spodnje strani peruti, ki je pri kraguljih prej zaobljena navzven, lunje in predvsem sokole pa po premalo koničastem vrhu peruti. Ob pozornejšem pregledu se v primarnih letalnih peresih vidi belina, ki jo ima več vrst ujed. Rjavega škarnika izločimo zaradi krajšega vratu in loma peruti, kanje zaradi široke glave in krajšega vratu, ribjega orla in kačarja pa po tem, ker sta oba spodaj opazno bolj svetla, kar bi se videlo tudi na našem posnetku. Seveda so našete le nekatere izmed lastnosti, po katerih smo izločili omenjene vrste.

Na sliki je torej sršenar *Pernis apivorus*, običajno obarvana oblika. Pri sršenarjih se pojavlja tudi svetla varianta, vendar velja pri tem primerku tisto, kar smo zapisali za ribjega orla in kačarja.

Značilnost sršenarja so tri prečne proge v repu, ki jih v ugodnih razmerah za opazovanje vidimo tudi v primeru, ko ima ptica rep zložen.

Sršenarja je fotografiral M. Vogrin med majskim preletom teh ptic prek Maribora.

Andrej Sovinc

Društvena kronika marec–junij 1992 Association chronicle March–June 1992

KODEKS SLOVENSКИH ORNITOLOGOV – Na redni letni skupščini Društva 21. marca 1992 v Mariboru smo sprejeli kodeks slovenskih ornitologov:

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

1. pred vsemi interesi zastopa interese varstva narave in varstva ptic,
2. pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje. Prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
3. ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
4. bo pri fotografiranju ptic in narave obziren. Ogroženih vrst naj ne slika na gnezdu,
5. vestno beleži vsa opazanja in skrbi, da se podatki v beležkah ne postarajo,
6. sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

STALIŠČA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE PTIC SLOVENIJE DO LOVA IN NOVE LOVSKE ZAKONODAJE

1. Ornitologi podpiramo stališče, da bi bile vse vrste ptic varovane z zakonom o varstvu naravne in kulturne dediščine, torej pod nadzorstvom ministrstva za kulturo.

2. Lovski zakon lahko obravnava le vrste, za katere se je omenjeno ministrstvo izreklo, da so lahko lovne.

3. Lovne so lahko le vrste, ki so zaradi umetne vzgoje v številčnem porastu, nikakor ne vrste, ki so uvrščene na Rdeči seznam ogroženih vrst ptic Slovenije.

4. Lovne ne morejo biti vrste, ki se selijo čez naše kraje, saj jih varuje BONSKA konvencija.

5. Prepovedan naj bo lov v reproduktivnem obdobju (gnezdenje), kar naj velja tudi za vrane.

6. Prepovedana naj bo vsakršna uporaba strupov in pasti.

7. Prepovedano naj bo sokolarjenje kot oblika lova in nenadzorovano držanje ujed in sov v ujetništvu.

8. Nadzorna inšpekcija nad izvajanjem lova in varstvom zaščitene vrste ptic naj bo neodvisna in nadrejena lovskim organizacijam.

9. Prepovedano naj bo vsakršno prisvajanje živih in mrtvih (tudi najdenih) ptic, ki so zavarovane.

10. Poostren naj bo nadzor preparatorjev, evidentira naj se (brez sankcij) že preparirane zelo redke primerke ptic in preparate ustrezno označi. Vsak nov preparat naj dobi plombo odgovorne ustanove. Za kršitelje naj se uvedejo visoke kazni po zgledu Evropske skupnosti.

11. Opozarjamo na nevarnost križanja genetsko degeneriranih osebkov vrst, ki se množično gojijo za potrebe lova z osebkami iz narave, kar lahko škoduje njihovim naravnim populacijam.

12. Za vrste ruševca, gozdni jereb, sloka in kozica podajamo posebno obrazložitev, saj je njihovo popolno zavarovanje v navzkrižju z nekaterimi lovskimi interesi.

– ruševca: Kot prebivalec prostora nad gozdno mejo je posebej izpostavljen različnim posegom v ta ranljivi življenjski prostor (smučišča, gradnje planinskih domov in cest, turizem...). Konkretnih raziskav o stanju populacije ni. Lov v času razmnoževanja ni sprejemljiv iz etičnih razlogov.

– gozdni jereb: Vrsta je v opaznem številčnem upadanju, raziskav o dejanskem stanju populacije ni. Lov na teritorialne samce v reproduktivnem obdobju ga kot monogamno vrsto še posebej ogroža.

– sloka: Z zgodnjim začetkom jesenskega lova ubijajo skoraj izključno naše gnezdilke, kar še dodatno ogroža to maloštevilno vrsto, ki je prizadeta zaradi uničevanja močvirnih gozdov, njenega optimalnega habitata.

– kozica: Je v samem vrhu ogroženih vrst gnezdilke in izredno občutljiva za spremembe svojega gnezditvenega prebivališča, ki jih je v Sloveniji manj kot prstov ene roke. Zato je kakršenkoli lovski pritisk absolutno nesprejemljiv, še zlasti ker obstaja možnost prezimovanja naših gnezdilke pri nas.

Ta stališča je sprejel izvršni svet Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije na svoji redni seji 24. 4. 1992 v Ljubljani.

SODELOVANJE PRI PRIPRAVI ODLOKA O RAZGLASITVI CERKNIŠKEGA JEZERA ZA NARAVNI SPOMENIK – Skupina za Cerkniško jezero

pri komisiji za varstvo narave v sestavi I. Geister, P. Kmecl, S. Polak in P. Trontelj se je na povabilo Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine vključila v priprave na zavarovanje Cerkniškega jezera. Na podlagi podatkov, ki so jih zbrali naši člani v letih terenskega dela, smo sestavili delovno gradivo o ornitološkem pomenu Cerkniškega jezera; v njem strokovno argumentirano podajamo obrazložitev potrebe po zaščiti tega naravnega bisera. Določili smo posebej pomembna področja za gnezditve, prelet in prezimovanje ptic ter predstavili status in ogroženost tam živečih vrst in predlagali ustrezne varstvene režime. Poleg tega smo navezali stike s Skladom za evropsko naravno dediščino, ki je izrazil pripravljenost, da finančno podpre zaščito Cerkniškega jezera.

OGROŽENOST SLOVENSKEGA MORJA IN OBALE – Izvršilni odbor Društva je poslal dopis na uredništvo časopisa Delo, s katerim smo ob aktualnih razpravah o prihodnosti našega morja in obale želeli opozoriti na velik pomen teh področij kot prebivališča in gnezdišča ogroženih vrst ptic.

DOGOVOR O OPRAVLJANJU VZDRŽEVALNIH DEL NA ODVODNI MREŽI JARKOV IN KANALOV NA LJUBLJANSKEM BARJU – S predstavnikom VGP Hidrotehnik, ki vzdržuje jarke in kanale na Ljubljanskem barju, smo se dogovorili o posebnem režimu vzdrževalnih del na ornitološko najpomembnejših predelih Ljubljanskega barja. Z veseljem ugotavljamo, da dela, ki jih opravlja VGP Hidrotehnik, potekajo po naših napotkih. Predloge režima vzdrževalnih del s strani našega Društva so pripravili A. Sovinc, D. Šere, D. Tome in P. Trontelj.

PREDAVANJA V DRUŠTVENIH PROSTORIH – Kot smo poročali že v eni prejšnjih kronik, so društveni prostori na Žibertovi 1 v Ljubljani v času uradnih ur ob četrkih med 18. in 20. uro resnično zaživel. Skoraj vsak četrtek smo poslušali zanimivo predavanje, popestreno z diapozitivi, ki se je običajno končalo z neformalno diskusijo.

Do sedaj so bila naslednja predavanja:

5. 12. 1991: Naravne znamenitosti Portugalske – D. Tome

12. 12. 1991: Kaj nam povedo ptičji izbljuvki – S. Polak
 19. 12. 1991: Ptiči Škocjanskega zatoka – T. Makovec
 9. 1. 1992: Lokalni ornitološki atlas Ljubljanskega barja – P. Trontelj
 16. 1. 1992: Ptice Egipta – A. Bibič
 23. 1. 1992: Ptice okolice Trogirja – D. Šere
 30. 1. 1992: Kačji pastirji – I. Geister
 6. 2. 1992: Ornitološki rezervati Severne Nemčije – D. Tome
 13. 2. 1992: Neznane ptice (kviz) – P. Trontelj
 20. 2. 1992: Ptičji svet reke Mirne – B. Mozetič
 2. 3. 1992: Blatno jezero – S. Polak
- Predavanja bodo tudi v prihodnje, njihov razpored pa si lahko ogledate na obvestilu, ki ste ga prejeli. Vabljeni!

ŠIRITEV KOMUNALNE DEPONIJE NA LJUBLJANSKEM BARJU – Zaradi škode, ki jo je obstoječa komunalna deponija povzročila barjanskemu ekosistemu in tamkajšnjemu izjemnemu naravnemu bogastvu, je naše društvo poslalo na različne naslove predloge in pripombe k načrtovani širitvi deponije. Dopise je pripravil P. Trontelj.

LETNO SREČANJE MEDNARODNE SKUPNOSTI ZA ALPSKO ORNITOLOGIJO V SLOVENIJI – Društvo je prejelo dopis Mednarodne skupnosti za alpsko ornitologijo s pobudo za organizacijo mednarodnega kongresa skupnosti v Sloveniji. Pobudo smo sprejeli, z Ministrstvom za znanost in tehnologijo pa se bomo poskusili dogovoriti za finančno pomoč pri organizaciji srečanja.

Since Slovenia has become an independent state we have decided to change the inscriptions on the rings. In summer 1991 we started using the following inscriptions on the rings:

NEW

LJUBLJANA
SLOVENIJA
A 550123

or

LJUBLJANA
198897 SLO

OLD

LJUBLJANA
JUGOSLAVIJA
A 448876

or

LJUBLJANA
188456 YU

We would also ask you to send all the information about recoveries and other information to our new address.

Ringling organiser
Dare Šere

Slovenian Ringing centre:

NEW ADDRESS

SLOVENE MUSEUM OF NATURAL HISTORY
Prešernova 20 P.O.Box 290
SLO-61001 LJUBLJANA
SLOVENIA

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061 / 218-886 int. 297

gnezditev

064 / 47-170

prezimovanje

061 / 262-982

ujede

064 / 41-867

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

VSEBINA

CONTENTS:

Uvodnik (S. Polak)	65	Leading article (S. Polak)
Ptiči hrastovega pragozda in bližnje okolice v Krakovskem gozdu (J. Gregori)	66	The birds of oak virgin forests and the immediate surroundings in Krakovian Forests (J. Gregori)
Gnezditvena biologija male bobnarice <i>Ixobrychus minutus</i> na ribnikih v Dragi pri Igu (I. Božič)	76	Breeding biology of Little Bittern <i>Ixobrychus minutus</i> at Draga Ponds near Ig (I. Božič)
Iz ornitološke beležnice:	85	From the ornithological notebook:
<i>Botaurus stellaris</i> , <i>Puffinus puffinus</i> , <i>Ciconia nigra</i> , <i>Ciconia ciconia</i> , <i>Aythya ferina</i> , <i>Aythya marila</i> , <i>Bucephala clangula</i> , <i>Pandion haliaetus</i> , <i>Recurvirostra avosetta</i> , <i>Calidris canutus</i> , <i>Lymnocyptes minimus</i> , <i>Arenaria interpres</i> , <i>Picoides tridactylus</i> , <i>Monticola solitarius</i> , <i>Ficedula parva</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Emberiza hortulana</i>		
Pegasta sova <i>Tyto alba guttata</i> gnezdi na Ljubljanskem barju (D. Šere)	90	Nesting of Barn Owl <i>Tyto alba guttata</i> at Ljubljansko Barje (D. Šere)
Dokumenti: Vprašanje učinkovitega varstva ptic tudi na Dolenjskem (V. Luskovec, A. Hudoklin)	92	Documents: The question of effective protection of birds also in the region of Dolenjska (V. Luskovec, A. Hudoklin)
Nove knjige	93	New books
Skrivnostna fotografija	93	Mystery photograph
Društvena kronika marec–junij 1992	94	Association chronicle March–June 1992

Fotografija na naslovnici: Mala čigra *Sterna albifrons* (B. Marčeta)
Front cover: Little Tern *Sterna albifrons* (B. Marčeta)